

बर्दिया जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाको
व्याकरणात्मक कोटिको तुलनात्मक अध्ययन

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय, नेपाली
केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम. ए.) दोस्रो वर्षको दसौं पत्र
(५१०) को प्रयोजनका निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

कमला शर्मा

परीक्षा रो. नं.: २८१६१२

क्याम्पस रो. नं.: १५९/०६५

नेपाली केन्द्रीय विभाग, त्रिभुवन विश्व विद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०६८

शोध निर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय, नेपाली केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम. ए.) दोस्रो वर्षकी छात्रा कमला शर्माले दसौं पत्र (५१०) को प्रयोजनका निम्ति बर्दिया जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिको तुलनात्मक अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उपयुक्त भएकोले यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

शोध निर्देशक

.....
प्रा. डा. देवीप्रसाद गौतम
नेपाली केन्द्रीय विभाग,
त्रिभुवन विश्व विद्यालय,
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

मिति: २०६८/०१/०७

त्रिभुवन विश्व विद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय, नेपाली केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम. ए.) दोस्रो वर्षको दसौं पत्र (५१०) को प्रयोजनार्थ कमला शर्माले बर्दिया जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिको तुलनात्मक अध्ययन शीर्षकमा तयार पार्नु भएको प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उपयुक्त ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

नाम	हस्ताक्षर
१. प्रा. राजेन्द्र सुवेदी (विभागीय प्रमुख)
२. प्रा. डा. देवीप्रसाद गौतम (शोध निर्देशक)
३. भुवन न्यौपाने (वाह्य परीक्षक)

मिति: २०६८/०१/०७

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले आदरणीय गुरु प्रा. डा. देवीप्रसाद गौतमज्यूको कुशल निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । शोधपत्र लेखनका सिलसिलामा विविध व्यस्तताका बीच पनि आफ्नो महत्वपूर्ण समय प्रदान गरी शोधपत्र तयार पार्दासम्म आवश्यक सहयोगका साथै प्रेरणा तथा प्रोत्साहन प्रदान गर्नु भएकोमा मेरा शोध निर्देशकप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधकार्यका लागि आवश्यक सहयोग गर्नुहुने विभागीय प्रमुख प्रा. राजेन्द्र सुवेदी लगायत विभागका सम्पूर्ण गुरुहरू प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्व विद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय, नेपाली केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम. ए.) दोस्रो वर्षको दसौं पत्र (५१०) को प्रयोजनार्थ तयार पारेकी हुँ । शोधपत्र लेखनका क्रममा सहयोग गर्नुहुने बर्दिया जिल्लाका थारू भाषी साथीहरूप्रति कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । त्रि. वि. केन्द्रीय पुस्तकालय र शोधपत्रका लागि सामग्री सङ्कलनमा विशेष सहयोग गर्ने साथीहरू सुन्दर चौधरी, पार्वती चौधरी, इन्दिरा दहितप्रति धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

मेरा जिवनका हरेक क्षेत्रमा सफलताको कामना गर्दै सधैं उच्च शिक्षा अध्ययनमा लाग्न प्रेरित गरिरहने मेरा माता-पिताप्रति म सदा ऋणी छु । त्यसैगरी शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा उचित सल्लाह र सुझाव प्रदान गर्ने डिल्लीराज ज्ञवाली, प्रकाश अधिकारी र पूर्णिमा रजौरैप्रति धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

अध्ययनलाई अगाडि बढाउन सधैं प्रेरणा र हौसला प्रदान गर्ने तथा अत्यन्त व्यस्त समय, प्राविधिक समस्या हुँदा हुँदै यथासक्य शुद्ध रूपमा समयमै शोधपत्रको स्वरूप दिन कम्प्युटरमा सहयोग गर्ने र शोधपत्र लेखनमा साथ दिने शरद कुमार घिमिरेप्रति हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्दछु ।

शोधकर्ता

.....

कमला शर्मा

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्व विद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

मिति: २०६८/०१/०७

विषय सूची

परिच्छेद एक

१.० शोध परिचय	१
१.१ समस्याकथन	१
१.२ शोधपत्रको उद्देश्य	१
१.३ पूर्वकार्यको समीक्षा	१
१.४ शोधकार्यको औचित्य र महत्त्व	३
१.५ शोधकार्यको सीमाङ्कन	४
१.६ सामग्री संकलन	४
१.६.१ जनसंख्या र प्रतिनिधि नमुना छनौट	४
१.६.२ तथ्याङ्कन सङ्कलन	५
१.६.४ तालिकीकरण व्याख्या, विश्लेषण	५
१.७ शोध विधि	६
१.८ शोधपत्रको रूपरेखा	६

परिच्छेद दुई

२.० थारू भाषाको परिचय र वर्तमान अवस्था	७
२.१ परिचय	७
२.२ थारू भाषा र वर्तमान अवस्था	७
२.३ थारू भाषाको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या	८
२.३ निष्कर्ष	११

परिच्छेद तीन

३.० थारू भाषा र नेपाली भाषाका नाम पदका व्याकरणिक कोटिहरू	१२
३.१ परिचय	१२

३.२ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा लिङ्ग व्यवस्था	१२
३.२.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा नामका लिङ्गव्यवस्था	१४
३.२.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा सर्वनामको लिङ्गव्यवस्था	१५
३.२.३ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा विशेषणको लिङ्गव्यवस्था	१६
३.२.४ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा क्रियाको लिङ्गव्यवस्था	१७
३.३ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा वचन व्यवस्था	१८
३.३.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा नामको वचन व्यवस्था	१९
३.३.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा सर्वनामको वचन व्यवस्था	२०
३.३.३ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा विशेषणको वचन व्यवस्था	२२
३.३.४ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा क्रियाको वचन व्यवस्था	२३
३.४ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा पुरुष व्यवस्था	२४
३.४.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा सर्वनामको पुरुष व्यवस्था	२५
३.४.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा क्रियाको पुरुष व्यवस्था	२७
३.५ व्याकरणात्मक कोटिको रूपमा आदर व्यवस्था	२९
३.६ निष्कर्ष	३१

परिच्छेद चार

४.० थारू भाषा र नेपाली भाषाका क्रिया पदका व्याकरणिक कोटिहरू	३२
४.१ परिचय	३२
४.२ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा काल	३२
४.२.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा भूतकाल	३३
४.२.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा अभूत काल	३५
४.३ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा पक्ष	३८
४.३.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा सामान्य पक्ष	३८
४.३.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा अपूर्ण पक्ष	३९
४.३.३ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा पूर्ण पक्ष	४०
४.३.४ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा अज्ञात पक्ष	४१

४.३.५ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा अभ्यस्त पक्ष	४२
४.४ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा भाव	४२
४.४.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा सामान्यार्थ भाव	४४
४.४.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा विध्यर्थक भाव	४४
४.४.३ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा अनिश्चयार्थक भाव	४६
४.५ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा वाच्य	४८
४.५.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा कर्तृवाच्य	४९
४.५.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा कर्मवाच्य	४९
४.५.३ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा भाववाच्य	५०
४.६ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा करण र अकरण	५१
४.७ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा प्रेरणार्थक	५२
४.८ निष्कर्ष	५३

परिच्छेद पाँच

५.० उपसंहार	५५
५.१ परिचय	५५
५.२ परिच्छेदगत सारांश	५५
५.३ मुख्य निष्कर्ष	५७
५.४ संभाव्य अनुसन्धान	५८
परिशिष्टहरू	५९
सन्दर्भ ग्रन्थसूची	६५

तालिकासूची

तालिका नं. १: थारू भाषाको स्थानक्रमका आधारमा विभिन्न जिल्लाका भाषाहरूको तथ्याङ्क	९
तालिका नं. २: थारू भाषाको स्थानक्रमका आधारमा विभिन्न अञ्चलका भाषाहरूको तथ्याङ्क	१०
तालिका नं. ३: विकास क्षेत्रगत आधारमा विभिन्न भाषाहरूको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या	११
तालिका नं. ४: थारू भाषा र नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग जनाउने वाक्यहरू	१३
तालिका नं. ५: थारू भाषा र नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग नाम शब्दहरू	१४
तालिका नं. ६: थारू भाषा र नेपाली भाषामा नामका लिङ्ग जनाउने वाक्यहरू	१५
तालिका नं. ७: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सर्वनामका लिङ्ग जनाउने वाक्यहरू	१६
तालिका नं. ८: थारू भाषा र नेपाली भाषामा विशेषणका लिङ्ग जनाउने शब्दहरू	१७
तालिका नं. ९: थारू भाषा र नेपाली भाषामा क्रियाका लिङ्ग जनाउने वाक्यहरू	१८
तालिका नं. १०: थारू भाषा र नेपाली भाषामा नामका वचन जनाउने वाक्यहरू	१९
तालिका नं. ११: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सर्वनामका वचन जनाउने शब्दहरू	२०
तालिका नं. १२: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सर्वनामका वचन जनाउने वाक्यहरू	२१
तालिका नं. १३: थारू भाषा र नेपाली भाषामा विशेषणका वचन जनाउने शब्दहरू	२२
तालिका नं. १४: थारू भाषा र नेपाली भाषामा क्रियापदका वचन जनाउने शब्दहरू	२३
तालिका नं. १५: थारू भाषा र नेपाली भाषामा क्रियापदका वचन जनाउने वाक्यहरू	२४
तालिका नं. १६: थारू भाषा र नेपाली भाषामा पुरुषका सर्वनाम र क्रियापद जनाउने शब्दहरू	२५
तालिका नं. १७: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सर्वनामको पुरुष जनाउने वाक्यहरू	२६
तालिका नं. १८: थारू भाषा र नेपाली भाषामा क्रियाको पुरुष जनाउने वाक्यहरू	२८
तालिका नं. १९: थारू भाषा र नेपाली भाषाका द्वितीय पुरुषवाची आदरार्थी वाक्यहरू	३०
तालिका नं. २०: थारू भाषा र नेपाली भाषाका तृतीय पुरुषवाची आदरार्थी वाक्यहरू	३१
तालिका नं. २१: थारू भाषा र नेपाली भाषामा भूतकाल जनाउने वाक्यहरू	३४
तालिका नं. २२: थारू भाषा र नेपाली भाषामा भूतकाल जनाउने क्रियापदहरू	३४
तालिका नं. २३: थारू भाषा र नेपाली भाषामा वर्तमान काल जनाउने वाक्यहरू	३५
तालिका नं. २४: थारू भाषा र नेपाली भाषामा वर्तमान काल जनाउने क्रियापदहरू	३६

तालिका नं. २५:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा भविष्यत्काल जनाउने वाक्यहरू	३७
तालिका नं. २६:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा भविष्यत्काल जनाउने क्रियापदहरू	३७
तालिका नं. २७:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा सामान्य पक्ष जनाउने वाक्यहरू	३९
तालिका नं. २८:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा अपूर्ण पक्ष जनाउने वाक्यहरू	४०
तालिका नं. २९:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा पूर्ण पक्ष जनाउने वाक्यहरू	४१
तालिका नं. ३०:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा अभ्यस्त पक्ष जनाउने वाक्यहरू	४२
तालिका नं. ३१:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा सामान्यार्थक भाव जनाउने वाक्यहरू	४४
तालिका नं. ३२:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा आज्ञार्थक भाव जनाउने वाक्यहरू	४५
तालिका नं. ३३:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा इच्छार्थक भाव जनाउने वाक्यहरू	४६
तालिका नं. ३४:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा सम्भावनार्थक भाव जनाउने वाक्यहरू	४७
तालिका नं. ३५:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा सङ्केतार्थक भाव जनाउने वाक्यहरू	४७
तालिका नं. ३६:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा वाच्य जनाउने वाक्यहरू	४८
तालिका नं. ३७:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा कर्तृवाच्य जनाउने वाक्यहरू	४९
तालिका नं. ३८:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा कर्मवाच्य जनाउने वाक्यहरू	५०
तालिका नं. ३९:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा भाववाच्य जनाउने वाक्यहरू	५०
तालिका नं. ४०:	नेपाली भाषामा करण अकरण जनाउने शब्दहरू	५१
तालिका नं. ४१:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा करण अकरण जनाउने वाक्यहरू	५२
तालिका नं. ४२:	थारू भाषा र नेपाली भाषामा प्रेरणार्थक जनाउने वाक्यहरू	५३

संक्षेपीकरण

ए. व.	एक वचन
तृ. पु.	तृतीय पुरुष
द्वि. पु.	द्वितीय पुरुष
पु.	पुलिङ्ग
प्र. पु.	प्रथम पुरुष
ब. व.	बहु वचन
स्त्री.	स्त्रीलिङ्ग

परिच्छेद एक

शोध परिचय

१.१ समस्याकथन

बर्दिया जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिको तुलनात्मक अध्ययन गर्दा निम्न लिखित समस्याहरू देखिएका छन् ।

- थारू भाषाको परिचय र वर्तमान अवस्थामा यस भाषाको के कस्तो स्थान रहेको छ ?
- थारू भाषा र नेपाली भाषाका नामपदका व्याकरणिक कोटिहरू के कस्ता छन् ?
- थारू भाषा र नेपाली भाषाका क्रियापदका व्याकरणिक कोटिहरू के कस्ता छन् ?

१.२ शोधपत्रको उद्देश्य

शोध समस्याकथनमा केन्द्रित रही अध्ययन गरिने भएकाले यस शोध कार्यका निम्न लिखित उद्देश्य रहेका छन् ।

- थारू भाषाको परिचय दिनुका साथै वर्तमान अवस्थामा यस भाषाको स्थान निर्धारण गर्नु ।
- थारू भाषा र नेपाली भाषाका नामपदका व्याकरणिक कोटिहरू पहिल्याउनु ।
- थारू भाषा र नेपाली भाषाका क्रियापदका व्याकरणिक कोटिहरू पहिल्याउनु ।

१.३ पूर्वकार्यको समीक्षा

कुनै पनि कार्यको सुरुवात गर्नुपूर्व त्यस सम्बन्धी कार्यहरूको पूर्व जानकारी हुनु आवश्यक हुन्छ । यसले गर्न लागेको कार्य अगाडि नै भएको भए नभएको वा कुन हदसम्म भएको भन्ने ज्ञात हुन्छ । यसका साथै यस भन्दा अगाडि गरिएका अनुसन्धानमा के-कस्ता समस्या र उद्देश्यमा के-कस्ता विधिहरू प्रयोग गरेर अध्ययन गरिएको छ भन्ने जानकारीका लागि पनि पूर्वाध्ययनको समीक्षा आवश्यक मानिन्छ ।

नेपालका विभिन्न स्थानमा बोलिने थारू भाषामा केही समानता देखिएतापनि भिन्न-भिन्न स्थानमा बोलिने भाषामा प्रशस्त असमानता देखिन्छ । भिन्ना-भिन्नै स्थानमा बोलिने भाषामा फरक भएकाले विभिन्न स्थानमा बोलिने थारू भाषाको लागि विभिन्न किसिमको अध्ययन गरेको पाइन्छ । यहाँ पछिल्लो समयमा यस विषयमा गरिएका केही पूर्वाध्ययन यस प्रकार रहेका छन् ।

मेदिनीप्रसाद शर्मा (२०४१) द्वारा लिखित " थारू जाति एक अध्ययन " नामक पुस्तकमा थारू जातिसम्बन्धी अध्ययन गरिएको छ । उक्त पुस्तकमा थारू जातिको उत्पत्ति, वर्गीकरण, भाषा, शिक्षा, साहित्य र लोकसाहित्य, विवाह प्रथा, पोशाक र गरगहना, रहनसहन, भित्ते चित्र, नारीको अवस्था, आर्थिक अवस्था र धार्मिक जीवन आदि कुराहरू उल्लेख गरिएको छ ।

ठाकुरप्रसाद पोखरेलद्वारा लिखित " कपिलवस्तुको थारू संस्कृति " नामक पुस्तकमा थारू जातिको परिचय थारूहरू र बुद्धको सम्बन्ध, सांस्कृतिक पक्षका साथै मुख्यतः कपिलवस्तुमा बसोबास गर्ने थारूहरूको छुट्टै पहिचान रहेको, हिन्दी र अवधी निकट मानिने थारू भाषा, संस्कृति, लोकसाहित्य तथा त्यहाँको थारू संस्कृति लोपउन्मुख अवस्थामा पुगनुको कारणहरूका बारेमा चर्चा गरिएको छ ।

इन्दिरा गिरी (२०६०) द्वारा प्रस्तुत " थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन " शीर्षकको शोधपत्रमा दङ्गाली थारू भाषा र नेपाली भाषाका लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, काल, पक्ष, भाव, वाच्य र करण अकरण कोटिको तुलना गरी नेपाली भाषा र थारू भाषाका बीचमा समानता र भिन्नता पत्ता लगाउने उद्देश्य राखिएको छ । यसमा थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन भनिए तापनि यसमा खासगरी दङ्गाली थारू भाषा र नेपाली भाषा बीचको समानता र असमानता पत्ता लगाउने काम गरिएको हुँदा अन्य स्थानका थारू भाषीहरूलाई समेट्न सकेको देखिँदैन ।

गणेश पौडेल (२०६४) द्वारा " बारा जिल्लामा कक्षा १० मा पढ्ने थारू भाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषामा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन " शीर्षकमा बारा जिल्लामा कक्षा १० मा अध्ययन गर्ने थारू भाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा के कस्ता त्रुटिहरू गर्न सक्छन् भनेर ती विद्यार्थीले गर्ने शब्दोच्चारण, वर्णविन्यास र वाक्य गठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, क्षेत्रगत ग्रामीण र सहरी, सामुदायिक र संस्थागत, विद्यालयका विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन र विश्लेषण गर्ने र सुझावहरू प्रस्तुत गर्ने उद्देश्य राखिएको छ । मुख्यतः क्षेत्रीय अध्ययन विधिलाई आधार लिएर गरिएको यस अध्ययनमा

बारा जिल्लाका चार वटा विद्यालयलाई प्रतिनिधिका रूपमा समावेश गरिएको छ । जसमा वाक्य गठनका लागि पुरुष, लिङ्ग, वचन, विशेष्य र विशेषण, आदर, अनादर आदिसँग सम्बन्धित पदसङ्गति नमिलेका प्रश्नहरू निर्माण गरी शुद्ध गर्न लगाइएको छ र वर्ण विन्यासका लागि श्रुतिलेखन, स्वतन्त्र लेखन विधिको प्रयोग छ र अन्तमा सुझावहरू समेत दिइएकाले समग्रमा यस अध्ययनले कक्षा १० मा पढ्ने थारू भाषी विद्यार्थीलाई त्रुटिहरू घटाउन सहयोग नै पुऱ्याउन सक्ने देखिन्छ ।

बिमला आचार्य (२०६४) द्वारा प्रस्तुत " देउखुरिया थारू भाषीका र स्तरीय नेपाली भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण " शीर्षकको शोधकार्यमा थारू भाषा र नेपाली भाषाका लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, काल, पक्ष, विभक्ति, रूपायन प्रक्रिया, शब्दभण्डार आदि पक्षको समानता र भिन्नताको व्यतिरेकी विश्लेषण गर्नु र उक्त आधारमा निष्कर्ष दिनु जस्ता प्रमुख उद्देश्यहरू रहेको पाइन्छ । यसमा प्राथमिक र गौण सामग्रीको अङ्गिकार गर्दै सङ्कलित सामग्रीलाई वर्णनात्मक र तुलनात्मक पद्धति अवलम्बन गरी विश्लेषण गरिएकाले र विभिन्न सुझावहरू समेत दिएकाले देउखुरिया थारू भाषिका निम्ति विशेष प्रभावकारी हुन सक्ने मानिएको छ ।

फूलकुमारी चौधरी (२०६५) द्वारा " नेपाली भाषा र सप्तरी थारू भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन " शीर्षकमा थारू भाषीमा देखा पर्ने समस्या समाधानका लागि नेपाली भाषा र सप्तरी थारू भाषाबीच व्याकरणात्मक कोटिका समानता र असमानता बारेमा अध्ययन गरिएको छ । यस अध्ययनमा सम्बन्धित क्षेत्रमा विभिन्न प्रश्नावलीको प्रयोग गरी शिक्षित अशिक्षित सबै खालका थारू भाषीसँगको प्रत्यक्ष भेट तथा पुस्तकालयीय अध्ययनद्वारा त्यहाँका थारू भाषीले नेपाली प्रयोगका क्रममा गर्ने संभाव्य त्रुटि क्षेत्रहरू पहिल्याउन खोजिएको छ ।

नेपाली भाषा र अन्य भाषासँग सम्बन्धित अध्ययन विभिन्न विद्वान अनुसन्धाता, खोजकर्ता तथा शोधकर्ताहरूले गरिएको पाइए तापनि प्रस्तुत गर्न खोजिएको शीर्षकमा कुनै अध्ययन गरिएको नपाइएको हुँदा बर्दिया जिल्लाको थारू भाषाप्रति चासो राख्ने सबैका लागि यो अध्ययन उपयोगी हुन सक्ने विश्वास लिइएको छ ।

१.४ शोधकार्यको औचित्य र महत्त्व

थारू मातृभाषी हुनेहरूका लागि दोस्रो अथवा स्तरीय नेपाली भाषा सिक्ने क्रममा स्रोतभाषाको प्रभाव पर्नु स्वभाविकै हुन्छ । राष्ट्रको सरकारी कामकाजको भाषा साथै साहित्य सिर्जना र

समालोचना क्षेत्रमा अग्रसर नेपाली भाषा भएकाले अन्य मातृभाषीहरूले स्तरीय नेपाली सिक्ने सन्दर्भमा विभिन्न समस्या देखा पर्दछन् । त्यस्ता समस्या कस्ता-कस्ता क्षेत्रमा हुन सक्छन् भनेर जान्नका लागि दुई भाषाको बीचमा तुलनात्मक अध्ययन हुनु आवश्यक छ ।

नेपालका विभिन्न स्थानमा बोलिने थारू भाषामा केही समानता देखिए तापनि धेरै असमानता पनि रहेको पाइन्छ । यस भाषाका बारेमा अहिलेसम्म केही मात्रामा अध्ययनहरू भएको पनि देखिन्छ । विशेषतः ती अध्ययनहरू नेपालको पूर्वी क्षेत्र (सप्तरी, सिराहा, मोरङ) तथा केही पश्चिमी क्षेत्रहरूमा कपिलवस्तु, दाङ्ग, देउखुरीमा बोलिने थारू भाषामा फाटफुट अध्ययन भएको देखिए तापनि थारू भाषामा विस्तृत अध्ययन भएको पाइदैन । त्यसैले यस अध्ययनको उद्देश्य बर्दिया जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिको तुलनात्मक अध्ययन गर्नु रहेको छ ।

१.५ शोधकार्यको सीमाङ्कन

प्रस्तुत शोधकार्यमा बर्दिया जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिको तुलनात्मक अध्ययन भनिए तापनि बर्दिया जिल्लाको दक्षिणी भेगमा बाक्लो थारू बस्ती भएका ४ गा. वि. स. (भिम्मापुर, मानपुर, खैरी चन्दनपुर र राजापुर) लाई अध्ययनको मुख्य आधार बनाइएको छ ।

प्रस्तुत अध्ययन थारू भाषाको क्षेत्रीय भेदमा मात्र सीमित रहेको छ । यस अध्ययनमा व्याकरणात्मक कोटिलाई आधार मानिने छ जस अन्तर्गत लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, प्रेरणार्थक र अकरण रहेको छ ।

१.६ सामग्री सङ्कलन

जुनसुकै शोधकार्यका लागि स्रोत सामग्रीको आवश्यकता पर्ने हुँदा यस शोध कार्यमा प्राथमिक र द्वितीयक स्रोतको प्रयोग गरिएको छ । यस शोधकार्यमा मूलतः स्थलगत सर्वेक्षण गरि तुलनात्मक विधिको प्रयोग गरिएको छ ।

१.६.१ जनसंख्या र प्रतिनिधि नमुना छनौट

प्रस्तुत शोधकार्यका लागि बर्दिया जिल्लाको दक्षिणी भेगमा बाक्लो थारू बस्ती भएका ४ गा. वि. स. (भिम्मापुर, मानपुर, खैरी चन्दनपुर र राजापुर) मा बसोबास गर्ने थारू जातिले बोल्ने

भाषालाई आधार लिएर अध्ययन गरिएको छ । अध्ययनका क्रममा गत २०६७ साल पौष महिनामा चार वटै गा. वि. स. बाट भिन्न-भिन्न उमेर समूहका केही थारू भाषीहरूलाई प्रतिनिधिका रूपमा लिएर अध्ययन गरिएको छ ।

१.६.२ तथ्याङ्कन सङ्कलन

यस अध्ययनमा तथ्याङ्कन सङ्कलनका लागि प्राथमिक र द्वितीयक श्रोतलाई आधार लिइएको छ ।

(क) प्राथमिक श्रोत

शोधकर्ता स्वयं बर्दिया जिल्लाको थारू भाषी समाजमा वाल्यकालदेखि नै लामो समयसम्म बसोबास गरेको र थारू भाषीहरूसँग प्रत्यक्ष सम्पर्कमा भएकोले सामग्री सङ्कलनमा सहज भएको छ । अनुसन्धानकर्ता लगायत स्थानिय विभिन्न उमेर समूहका थारू भाषीहरूलाई प्राथमिक श्रोतको रूपमा लिइएको छ । उल्लेखित स्थानमा बसोबास गर्ने विभिन्न पेशा जस्तै: कृषि, अध्यापन, बैंक, सरकारी संस्थासँग सम्बद्ध थारूभाषीहरूसँग प्रत्यक्ष सम्पर्क गरी सामग्री सङ्कलन गरेर विश्लेषण गरिएको छ । जसमध्ये केही व्यक्तिहरूको विवरण परिशिष्ट 'ख' मा उल्लेख गरिएको छ ।

(ख) द्वितीयक श्रोत

प्रस्तुत अध्ययनमा थारू र नेपाली भाषाका व्याकरणात्मक कोटिको तुलनात्मक अध्ययनका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण गर्दा प्राथमिक श्रोतका साथै द्वितीयक श्रोत सामग्रीलाई अपनाइएको छ । यस अन्तर्गत पुस्तकालय अध्ययन, अनुसन्धानको विषयसँग सम्बन्धित पूर्वकार्यहरू, सन्दर्भ पुस्तकका लेख, रचना, प्रतिवेदन, विभिन्न पत्र-पत्रिकाहरू र शब्दकोश आदिलाई आधार लिई तयार पारिएको छ ।

१.६.४ तालिकीकरण व्याख्या, विश्लेषण

प्रस्तुत अध्ययनमा दुई भाषाको तुलनात्मक अध्ययन गर्ने क्रममा व्याकरणिक कोटिलाई आधार बनाइएको छ । प्रत्येक व्याकरणिक कोटिलाई छुट्टाछुट्टै तालिकामा एकातर्फ नेपाली

भाषा र अर्कातर्फ थारू भाषा राखी दुवै भाषामा रहेको समानता र असमानताको पहिचान गरी व्याख्या तथा विश्लेषण गरि अन्तमा निष्कर्ष निकालिएको छ ।

१.७ शोध विधि

जुनसुकै शोधकार्यका लागि शोधविधिको आवश्यक पर्ने हुँदा यस शोधकार्यमा मूलतः तुलनात्मक विधिको प्रयोग गरिएको छ । प्रस्तुत अध्ययनमा दुई भाषाको तुलनात्मक विश्लेषण गर्ने क्रममा व्याकरणिक कोटिलाई आधार बनाइएको छ । प्रत्येक व्याकरणिक कोटिलाई छुट्टाछुट्टै तालिकामा एकातर्फ स्तरीय नेपाली भाषा र अर्कातर्फ उल्लेखित स्थानमा बोलिने थारू भाषा राखी दुवै भाषामा रहेको समानता र असमानताको पहिचान गरी व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

१.८ शोधपत्रको रूपरेखा

प्रस्तुत शोधपत्रलाई निम्नलिखित पाँच परिच्छेदमा विभाजन गरी अध्ययन गरिएको छ । साथै उक्त पाँच परिच्छेदलाई पनि आवश्यकता अनुसार उप-शीर्षकहरूमा विभाजन गरी अध्ययन गरिएको छ ।

परिच्छेद एक :-	शोध परिचय
परिच्छेद दुई :-	थारू भाषाको परिचय र वर्तमान अवस्था
परिच्छेद तीन :-	थारू भाषा र नेपाली भाषाका नाम पदका व्याकरणिक कोटिहरू
परिच्छेद चार :-	थारू भाषा र नेपाली भाषाका क्रिया पदका व्याकरणिक कोटिहरू
परिच्छेद पाँच :-	उपसंहार
परिशिष्ट	
सन्दर्भग्रन्थ सूची	

परिच्छेद दुई

थारू भाषाको परिचय र वर्तमान अवस्था

२.१ परिचय

नेपाल भौगोलिक जातीय र भाषिक विविधता भएको देश हो । नेपालको संविधान २०१५ देखि नेपालमा लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना २०६३ हुनु अघिसम्म नेपाली भाषाले मात्र राष्ट्र भाषाको मान्यता पाउँदै आएकोमा हाल आएर नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ ले नेपालमा बोलिने अन्य मातृभाषाहरूलाई पनि राष्ट्र भाषाको मान्यता दिएको छ । जसबाट नेपालको जनगणना २०५८ अनुसार जनसंख्याका हिसाबले चौथो ठूलो भाषाका रूपमा चिनिएको थारू भाषाले पनि स्वतः राष्ट्र भाषाको स्थान प्राप्त गरेको स्पष्ट हुन्छ । हरेक भाषामा लामो ऐतिहासिक कालखण्ड, व्यापक भाषिक भूगोल, आपसी सम्पर्कको अभाव आदि कारणले विभिन्न भाषिका, उपभाषिकाहरू उत्पन्न हुन्छन् जुन प्रक्रिया थारू भाषामा पनि रहेको पाइन्छ । यस परिच्छेदमा थारू भाषा, यसको वर्तमान अवस्था र जिल्लागत, अञ्चलगत तथा विकास क्षेत्रगत आधारमा थारू भाषाको स्थान के-कस्तो रहेको छ भन्ने विषयमा अध्ययन गरिएको छ ।

२.२ थारू भाषा र वर्तमान अवस्था

नेपालको पूर्व मेचीदेखि पश्चिम महाकालीसम्म तराईका विभिन्न जिल्लामा बसोबास गर्ने थारू जातिले मातृभाषाका रूपमा व्यवहार गर्ने भाषालाई थारू भाषा भनिन्छ । यो भाषाको प्रयोग नेपालको दक्षिणी तराई र भित्री मधेशसम्म भएको पाइन्छ । थारू भाषा मैथिली, अवधी र भोजपुरी भाषाको क्षेत्रमा बोलिने हुँदा यसमा ती भाषाहरूको निकै ठूलो प्रभाव रहेको पाइन्छ । तर गहिरिएर हेर्दा मैथिली, भोजपुरी र अवधी भाषामा नपाइने अनौठा भाषिक विशेषताहरू पनि यस भाषामा पाइन्छन् । थारू भाषामा नेपालको पूर्वी भागमा मैथिली भाषाको, मध्य भागमा भोजपुरी भाषाको र पश्चिमी भागमा अवधी भाषाको प्रभावले गर्दा नेपालको तराईको विभिन्न क्षेत्रमा यस भाषाको निकै फरक-फरक भाषिक रूप पाइन्छ ।

थारू भाषा नेपाली, मैथिली, भोजपुरी भाषाभन्दा पछिको सबैभन्दा बढी मानिसहरूले बोल्ने नेपालको भाषा हो । वि.सं. २०४८ को जनगणना अनुसार थारू भाषाका वक्ताहरूको

संख्या ९९३३८८ रहेको थियो । सो संख्या नेपालको कुल जनसंख्याको ४.८ प्रतिशत थियो । वि. सं. २०५८ मा लिएको जनगणनामा भने थारू भाषाका वक्ताहरूको संख्या बढेर १३३१५४६ अर्थात ५.८ प्रतिशत पुगेको छ । यस भाषाका वक्ताहरू देशका विभिन्न भागमा छरिएर रहेका छन् (गिरी २०६३:१९२) ।

नेपालको ठूलो जनसंख्याले बोल्ने यस थारू भाषाको क्रमशः जनसंख्याका आधारमा-कैलाली, बर्दिया, दाङ, सप्तरी, कञ्चनपुर, मोरङ, बाँके, चितवन, नवलपरासी, कपिलवस्तु, रुपन्देही, बारा, महोत्तरी, उदयपुर, सिराहा, रौतहट, सुनसरी, सर्लाही, झापा, सुर्खेत, पर्सा जिल्लामा महत्वपूर्ण स्थान रहेको छ । बर्दिया जिल्ला भने यस भाषामा प्रथम स्थानमा पर्दछ । सूचना संचार तथा साहित्यिक दृष्टिकोणले हेर्दा यस भाषामा लोकसाहित्य प्रशस्त पाइए तापनि लिखित साहित्यका दृष्टिले अत्यन्त कमजोर मानिन्छ । यस भाषाको स्वदेशी मातृभाषी गोपाल दहितले शब्दकोश तयार पारेको पाइन्छ भने महेश चौधरीले व्याकरण ग्रन्थ तयार पारेको छन् । तापनि अझैसम्म भाषिक भेद-उपभेदको गहन अध्ययन हुन सकेको छैन र थारू भाषाको मानक व्याकरण तयार हुन सकेको छैन (सर्वहारी ०६३/६४:८४) ।

नेपालको संवैधानिक प्रावधान अनुसार थारू भाषा राष्ट्र भाषा भएकाले यस भाषामा प्राथमिक तहदेखि उच्च तहसम्म अध्ययन अध्यापन गर्न सकिन्छ । यस भाषाको विकास संरक्षण र संवर्धनमा विभिन्न क्षेत्रबाट प्रकाशित हुने पत्र पत्रिकाहरूमा गोचाली, दमार पहरा, विहान, अग्रासन लगायत अन्य पत्र पत्रिकाहरूको पनि महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ । हालका समयमा थारू भाषामा कुहिरा, जीवन एक लदिया जस्ता चलचित्र तथा थुप्रै टेलिचलचित्रहरू पनि निर्माण भइसकेको पाइन्छ । रेडियो नेपालको धनकुटा केन्द्रबाट कोचिला थारूमा र सुर्खेत केन्द्रबाट दङ्गौरा र राना थारूमा समाचार प्रसारण हुने गरेको छ । यस भाषामा महेन्द्र संस्कृत विश्व विद्यालयबाट प्रमाण पत्र तहमा यस भाषाको अध्ययनका लागि पाठयांस पनि तयार पारिएको छ (लम्साल २०६५:१६) ।

२.३ थारू भाषाको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या

नेपालको पूर्वी तराईदेखि पश्चिमी तराईसम्म फैलिएको थारू भाषाको वर्तमान स्थिति जिल्लागत, अञ्चलगत र विकास क्षेत्रगत हिसावले राष्ट्रिय जनगणना २०५८ अनुसार निम्न अनुसार रहेको छ ।

नेपालको ७५ जिल्ला मध्ये बर्दिया जिल्लामा मात्र थारू भाषाले प्रथम स्थान लिएको छ भने कैलाली, दाङ, कञ्चनपुर, सप्तरी र चितवन गरी पाँचवटा जिल्लाहरूमा दोस्रो स्थान लिएको देखिन्छ । त्यसै गरी सुनसरी, मोरङ, बाँके, कपिलवस्तु, रूपन्देही, बारा, सिराहा, सुर्खेत र डडेलधुरा गरी नौवटा जिल्लाहरूमा तेस्रो स्थान लिएको देखिन्छ । थारू भाषा प्रथम, दोस्रो र तेस्रो स्थानमा भएका जिल्लाहरूको विवरण तालिका नं. १ मा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १: थारू भाषाको स्थानक्रमका आधारमा विभिन्न जिल्लाका भाषाहरूको तथ्याङ्क

जिल्लाहरू	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो	
	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या
बर्दिया	थारू	१९७९९४	नेपाली	१४०७२८	अवधी	२७४८४
कैलाली	नेपाली	३२२९८९	थारू	२५७५१२	मगर	१२५०७
दाङ	नेपाली	२६८३२३	थारू	१३९०९१	अवधी	९८५४
कञ्चनपुर	नेपाली	२५८०२१	थारू	९६७८२	तामाङ	५४७८
सप्तरी	मैथिली	४२८३२०	थारू	९५९०८	नेपाली	२६१८२
चितवन	नेपाली	३२५५३४	थारू	५७३७५	तामाङ	२४७४७
सुनसरी	मैथिली	२००४४४	नेपाली	१६३५९६	थारू	९७७०६
मोरङ	नेपाली	३०५१४८	मैथिली	१८६५५७	थारू	६१२७३
बाँके	अवधी	१७०३९२	नेपाली	१३५५५६	थारू	५७८६७
कपिलवस्तु	अवधी	३४३७२७	नेपाली	७८८३१	थारू	४८१३०
रूपन्देही	भोजपुरी	३५७९१७	नेपाली	२४४९४५	थारू	४४७९३
बारा	भोजपुरी	४२५४४२	नेपाली	६२०७८	थारू	४००९४
सिराहा	मैथिली	४८४५२०	नेपाली	२८५०४	थारू	१७९७७
सुर्खेत	नेपाली	२४५६२६	मगर	१५६०६	थारू	५०१८
डडेलधुरा	नेपाली	१२१४३७	मगर	१९१२	थारू	६११

अञ्चलगत आधारमा भने थारू भाषा कुनैपनि अञ्चलमा पहिलो स्थानमा परेको देखिँदैन । त्यसैगरी राप्ती, भेरी, सेती र महाकाली गरी चार अञ्चलमा दोस्रो स्थानमा परेको देखिन्छ भने तेस्रो स्थानमा एकमात्र अञ्चल सगरमाथा परेको देखिन्छ । थारू भाषा दोस्रो र तेस्रो स्थानमा भएका अञ्चलहरूको विवरण तालिका नं. २ मा देखाइएको छ ।

तालिका नं. २: थारू भाषाको स्थानक्रमका आधारमा विभिन्न अञ्चलका भाषाहरूको तथ्याङ्क

अञ्चलहरू	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो	
	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या
भेरी	नेपाली	८७४२१४	थारू	२६०८९१	अवधी	१९७९०२
सेती	नेपाली	१०१६७०१	थारू	२५७५१२	मगर	१६८६५
राप्ती	नेपाली	८७६०२८	थारू	१३९०९१	मगर	५७२५७
महाकाली	नेपाली	७३०४६२	थारू	९७३९३	तामाङ	५४७८
सगरमाथा	मैथिली	९२२५४३	नेपाली	४७४८११	थारू	१३५००९

विकास क्षेत्रका आधारमा हेर्दा पाँचवटै विकास क्षेत्रमा नेपाली भाषा नै प्रथम स्थानमा परेको देखिन्छ । थारू भाषा मध्य पश्चिमाञ्चल र सुदुर पश्चिमाञ्चल गरी दुईवटा विकास क्षेत्रमा दोस्रो स्थानमा रहेको देखिन्छ । तेस्रो स्थानमा थारू भाषा कुनै पनि विकास क्षेत्रमा देखिँदैन । विकास क्षेत्रगत आधारमा प्रथम, दोस्रो र तेस्रो स्थानमा परेका भाषाहरूको विवरण तालिका नं. ३ मा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ३: विकास क्षेत्रगत आधारमा विभिन्न भाषाहरूको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या

विकासक्षेत्र	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो	
	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या
पूर्वाञ्चल	नेपाली	१८९५९७०	मैथिली	१३३३३२५	बान्तवा	३४३३२३
मध्यमाञ्चल	नेपाली	२८०२७१७	मैथिली	१४५१८३८	भोजपुरी	११५५२११
पश्चिमाञ्चल	नेपाली	२६७४६०५	भोजपुरी	११५५२११	मगर	४०२९४३
मध्य पश्चिमाञ्चल	नेपाली	१९३२८००	थारू	४००२१२	अवधी	२०७७९२
सुदुर पश्चिमाञ्चल	नेपाली	१७४७१६३	थारू	३५५०७१	मगर	२१४६०

माथिको तालिकामा देखाइएको जिल्लागत, अञ्चलगत र विकास क्षेत्रगत वितरणले पूर्वी तराईदेखि पश्चिम तराई र भित्री मधेसमा बसोबास गर्ने थारू भाषीको सङ्ख्या पूर्वी भेगमा भन्दा पश्चिमी भेगमा ज्यादा रहेको देखिन्छ ।

२.३ निष्कर्ष

नेपालको कूल जनसङ्ख्याको ५.८ प्रतिशतले बोल्ने थारू भाषा नेपालमा बोलिने नेपाली, मैथिली र भोजपुरी पछि चौथो स्थानमा पर्ने भाषा हो । नेपालको पूर्वी तराईदेखि पश्चिमी तराईसम्म बोलिने यो भाषा १५ वटा जिल्लामा प्रथम, द्वितीय र तृतीय स्थानमा पर्ने हुँदा नेपालको महत्वपूर्ण भाषा मानिन्छ । थारू भाषा बोलिने जिल्लाहरूमा बर्दिया जिल्ला प्रथम स्थानमा पर्दछ भने कैलाली जिल्ला सबैभन्दा बढी थारू मातृभाषी वक्ता रहेको जिल्लामा पर्दछ । अञ्चलगत आधारमा थारू पहिलो स्थानमा परेको देखिदैन भने दोस्रो स्थानमा चार वटा अञ्चल परेको देखिन्छ । तेस्रो स्थानमा एक मात्र अञ्चल परेको देखिन्छ । त्यसैगरी थारू भाषा कुनैपनि विकास क्षेत्रमा प्रथम र तेस्रो स्थानमा परेको देखिदैन भने दुई वटा विकास क्षेत्रमा मात्र दोस्रो स्थानमा रहेको छ ।

थारू भाषा र नेपाली भाषाका नाम पदका व्याकरणिक कोटिहरू

३.१ परिचय

वाक्यस्तरमा व्याकरणात्मक कार्य सम्पादन गर्न आउने पदलाई व्याकरणात्मक कोटि भनिन्छ । यसले पदलाई प्रयोगयोग्य तुल्याई वाक्यमा पदहरूका बीच सम्बन्ध स्थापित गर्दछ । यस अन्तर्गत लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव/वाच्य, करण-अकरण र प्रेरणार्थक पर्दछन् । यिनै व्याकरणिक कोटिहरूलाई पदवर्ग वा पद विभाग पनि भनिन्छ (यादव र रेग्मी, २०५९ : १९०)

प्रस्तुत अध्ययनमा व्याकरणिक कोटिका आधारमा बर्दिया जिल्लाको थारू भाषा र नेपाली भाषाका बीचमा तुलनात्मक अध्ययन गर्ने काम गरिएको छ ।

३.२ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा लिङ्ग व्यवस्था

भाषिक लिङ्गलाई परिभाषित गर्ने सम्बन्धमा विभिन्न विद्वानहरूले आ-आफ्नै ढङ्गले परिभाषित गरेको पाइन्छ । लिङ्ग मूलतः नामसँग सम्बन्धित व्याकरणात्मक कोटि हो । यसले नामको खास प्रकृतिलाई जनाउँछ (अधिकारी, २०६६ : ७५) । भाषामा भाले पोथी आदिको भाव जाहेर गर्ने पक्षलाई लिङ्ग भनिन्छ (पोखरेल, २०६३ : ७१) ।

लिङ्गका सख्याका बारेमा सर्वत्र एकरूपता पाइदैन । संस्कृत भाषामा पुलिङ्ग, स्त्रीलिङ्ग र नपुंसक लिङ्ग गरी तीनवटा लिङ्ग पाइन्छ । जर्मन, अरबेली, ग्रीक, ल्याटिन, रुसी भाषामा पनि लिङ्ग (पुलिङ्ग, स्त्रीलिङ्ग र नपुंसक लिङ्ग) तीन नै छन् (बन्धु, २०४८:६६) । नेपाली भाषामा पनि लिङ्ग व्यवस्था बारे मतैक्यता पाइदैन । नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग गरी दुई लिङ्ग छन् (बन्धु, २०४८:६६) । भाले पक्ष पुलिङ्ग र पोथी पक्ष स्त्रीलिङ्ग ठहरिन्छ । जसको भाले भाव र पोथी भाव हुदैन अथवा भए पनि देखा पर्दैन त्यसलाई नपुंसक लिङ्ग भनिन्छ । जस्तै: पुलिङ्ग (राजा, राम, हरि, सम्धी, ससुरा आदि), स्त्रीलिङ्ग (रानी, सीता, लक्ष्मी,

सम्धिनी, सासू आदि), नपुंसक लिङ्ग (ढोका, झ्याल, माटो, ढुङ्गा आदि) । प्राण भए पनि रूख-पात, कीरा-फट्याडग्रा आदि सबै नपुंसक हुन्छन् – भुसुनो, कीरो, झिंगो, पुतली, सल्ला, नीम आदि । भाववाचक नाम सबै नपुंसक हुन्छन् – बसाइँ, उठाइ, शान्ति, क्रान्ति, जाति, शत्रुता आदि (पोखरेल, २०६३ : ७१) । (अधिकारी , २०६६ : ७६) ले लिङ्ग संख्या नछुट्याएर नामका लिङ्ग छुट्याउने आधार (मानव, अमानव, पुरुष, स्त्री, सजीव, निर्जीव, मूर्त, अमूर्त, कठोर, कोमल आदि) उल्लेख गरेका छन् ।

नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग गरी दुई किसिमका लिङ्ग छन् । उदाहरणका लागि थारू र नेपाली भाषाका केही वाक्यहरू तुलनात्मक रूपमा प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. ४: थारू भाषा र नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
छावा आइल ।	छोरा आयो ।
सङ्घरिया आइल ।	साथी आयो ।
बाबु / बहिनीया आइल ।	बहिनी आई ।
छेगरीया आइल ।	बाख्रो आयो ।
छाई स्कुल जाइटा ।	छोरी स्कुल जान्छे ।
गोचा भैसा चराए जाइटा ।	साथी राँगा चराउन जानुहुन्छ ।
चन्द्रकला वीयाडु बैठाए गैल ।	चन्द्रकला खेत रोप्न गई ।
श्याम खेतवा जोते गैल ।	श्याम खेत जोत्न गयो ।
राम बहादुर वर्दा चराए गैल ।	राम बहादुर गोरू चराउन गयो ।

माथिको उदाहरणबाट थारू भाषामा क्रियाको लिङ्ग भेद देखिदैन जस्तै: छावा आइल, सङ्घरिया आइल, बाबु आइल, छेगरीया आइल आदि वाक्यमा पुलिङ्ग, स्त्रीलिङ्ग र नामसँग आउने क्रियामा लिङ्ग भेद देखिएको छैन जब कि नेपालीमा स्त्रीलिङ्गी नामसँग आउने क्रियाको लिङ्ग भेद देखिन्छ । यसरी हेर्दा नेपाली भाषामा दुई किसिमका लिङ्ग देखा पर्दछन् ।

हालका समयमा थारू भाषामा नेपाली लगायत अन्य भाषाको प्रभावले आइली, गइली, खाइली जस्ता क्रियापदहरू पनि केही वक्ताले प्रयोग गरेको पाइन्छ ।

प्रस्तुत सन्दर्भमा नेपाली भाषाको सापेक्षतामा थारू भाषाको लिङ्ग व्यवस्थाको तुलनात्मक विश्लेषण गरी समानता र असमानता देखाउन विभिन्न पदवर्ग केलाउने कार्य गरिएको छ ।

३.२.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा नामका लिङ्गव्यवस्था

व्याकरणात्मक कार्यका आधारमा नामको परिचय वाक्यमा कर्ता, कर्म वा पूरक भई आउन सक्नु हो अथवा वाक्यमा कर्ता, कर्म र पूरक भई आउने शब्दहरूलाई नाम भनिन्छ (अधिकारी, २०६६ : २०) ।

नेपाली र थारू भाषामा पुलिङ्ग नामको स्त्रीलिङ्ग बनाउँदा प्रयोग गरिने रूपहरूको प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५: थारू भाषा र नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग नाम शब्दहरू

थारू भाषा		नेपाली भाषा	
पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
वर्दा	गैया	गोरु	गाई
भैसा	भैसीनिया	राँगा / पाडा	भैसी
कुकरा	कुकनिया	कुकुर	कुकुर्नी
बछ्वा	बछिया	बाच्छो	बाच्छी
सुअर	सुअरिया	सुँगुर	सुँगुर्नी
पठवा	पठिया	पाठो	पाठी
छावा	छाई	छोरा	छोरी
भैया	बाबु	भाइ	बहिनी

माथिको तालिका अनुसार नामको लिङ्गमा हुने वाक्यगत केही उदाहरणबाट स्पष्ट पार्ने कार्य गरिएको छ ।

तालिका नं. ६: थारू भाषा र नेपाली भाषामा नामका लिङ्ग जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	लिङ्ग	नेपाली भाषा
वर्दा वनवम् चरे गइल ।	पु.	गोरु वनमा चर्न गयो ।
गैया वनवम् चरे गइल ।	स्त्री.	गाई वनमा चर्न गयो ।
भैसा पैरा खइल ।	पु.	राँगाले पराल खायो ।
भैसीनिया पैरा खइल ।	स्त्री.	भैसीले पराल खायो ।
कुकरा भुकल ।	पु.	कुकुर भुक्यो ।
कुकनिया भुकल ।	स्त्री.	कुकुरनी भुकी ।
बछ्छवा घाँस खइल ।	पु.	बाच्छोले घाँस खायो ।
बछ्छिया घाँस खइल ।	स्त्री.	बाच्छीले घाँस खायो ।
छावा पढे गइल ।	पु.	छोरा पढ्न गयो ।
छाई पढे गइल ।	स्त्री.	छोरी पढ्न गई ।

थारू र नेपाली दुवै भाषामा मानवीय तथा मानवेतर प्राणी बुझाउने नामको लिङ्गभेद गरिएको पाइन्छ । थारू भाषामा भिन्नै शब्द प्रयोग गरेर स्त्रीलिङ्ग बनाउने प्रक्रियाका (वर्दा-गैया) का अतिरिक्त ई, उया, इयाँ जस्ता स्त्रीलिङ्गी बोधक प्रत्ययको प्रयोग गरेर पनि स्त्रीलिङ्ग बनाइन्छ । नेपालीमा पनि स्त्रीलिङ्ग बोध गराउन यिनै शब्दको प्रयोग (गोरु-गाई) का अतिरिक्त ' इ, एनी/इनी, नी ' जस्ता स्त्रीलिङ्ग बोधक रूपको प्रयोग गरिन्छ ।

३.२.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा सर्वनामको लिङ्गव्यवस्था

नाम, नामपद समूह तथा वाक्यको सट्टामा प्रयोग हुने शब्दलाई सर्वनाम भनिन्छ । बोल्ने मान्छेले आफ्नो नाम, कुरा सुन्नेको नाम र अन्यको नाम उच्चारण नगरी त्यसको साटो नाम

बाहेक अरू शब्द उच्चारण गन्यौं भने ती नामको साटोमा प्रयोग हुने शब्दलाई सर्वनाम भनिन्छ (पोखरेल, २०६३:४३) । सर्वनामलाई विभिन्न विद्वानहरूले आ-आफ्नै तरिकाले परिभाषित गरेको पाइन्छ । सर्वनामले नामको सन्दर्भ जनाउने काम गर्छ (अधिकारी , २०६६ : २५) ।

थारू र नेपाली भाषामा सर्वनामको लिङ्गभेद गरिएको पाइदैन । यसलाई प्रष्ट पार्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सर्वनामका लिङ्ग जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा		नेपाली भाषा	
पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
मै पढे जाइटु ।	मै पढे जाइटु ।	म पढ्न जान्छु ।	म पढ्न जान्छु ।
टुँ पाठ लिखटो ।	टुँ पाठ लिखटो ।	तिमी पाठ लेख्छौ ।	तिमी पाठ लेख्छ्यौ ।
टैँ घरे जाइटे ।	टैँ घरे जाइटे ।	तँ घर जान्छस् ।	तँ घर जान्छेस् ।
ऊ बजार जाइटा ।	ऊ बजार जाइटा ।	उनी बजार जान्छन् ।	उनी बजार जान्छिन् ।
ऊ डिहवम जाइटा ।	ऊ डिहवम जाइटा ।	तिनी बारीमा जान्छन् ।	तिनी बारीमा जान्छिन् ।

माथिको तालिकाले थारू र नेपाली भाषामा प्रयोग हुने सर्वनाममा लिङ्गभेद नहुने देखिन्छ । थारूको मै, टुँ, ऊ, टैँ को ठाउँमा नेपालीमा हुने म, तिमी, उनी, तिनी, तँ स्त्रीलिङ्गी सर्वनाम एउटै देखा परेको छ । त्यसैले तालिका नं. ७ को वाक्यहरू हेर्दा मै, टुँ, ऊ, टैँ जस्ता सर्वनामको स्थानमा नेपाली भाषामा म, तिमी, उनी, तिनी, तँ प्रयोग भएको देखिन्छ ।

३.२.३ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा विशेषणको लिङ्गव्यवस्था

नामको गुण, दोष, संख्या आदि विशेषता बुझाउने शब्दलाई विशेषण भनिन्छ । विशेषणले नाम वा नामिक पदको वर्णन गर्छ अथवा नामको अर्थलाई स्पष्ट गर्ने, विस्तार गर्ने, सीमित

गर्ने वा विशिष्ट बनाउने काम गर्छ (अधिकारी , २०६६ : ३८) । कुन , कत्रो, कस्तो आदिका प्रश्नको जवाफमा आउने शब्दलाई विशेषण भनिन्छ (शर्मा , २०५४ : ८६) ।

यहाँ थारू र नेपाली भाषाका विशेषणका केही लिङ्गभेदक वाक्यहरूलाई विश्लेषणका लागि निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ८: थारू भाषा र नेपाली भाषामा विशेषणका लिङ्ग जनाउने शब्दहरू

थारू भाषा		नेपाली भाषा	
पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
करिया छावा ।	करिया छाई ।	कालो छोरो ।	काली छोरी ।
दुब्बर लउण्डा ।	दुब्बर लउण्डी ।	दुब्लो केटो ।	दुब्ली केटी ।
ठूल्हका मनै ।	ठूल्हकी जन्नी ।	मोटो लोगने मान्छे ।	मोटी आइमाई ।
सुगघर दादा ।	सुगघर भौजी ।	राम्रो दाजु ।	राम्री भाउजू ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा नेपालीमा गुणबोधक विशेषणको लिङ्गभेद भएको देखिन्छ तर थारू भाषामा केही अपवाद बाहेक गुणबोधक विश्लेषणमा लिङ्गभेद भएको देखिदैन । सुगघर दादा र दुब्बर लउण्डा को स्त्रीलिङ्गी सुगघर भौजी र दुब्बर लउण्डी भएको पाइन्छ तर ठूल्हका मनैको स्त्रीलिङ्ग तर्फ ठूल्हकी जन्नी भई लिङ्गभेद भएको देखिन्छ ।

३.२.४ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा क्रियाको लिङ्गव्यवस्था

वाक्यमा कर्ताले गरेको काम, घटेको घटना, अवस्था वा स्थिति बुझाउने शब्दलाई क्रियापद भनिन्छ । घटना, कार्यव्यापार स्थिति वा अवस्था बुझाउने शब्दलाई क्रिया भनिन्छ (शर्मा , २०६२ : ३१) ।

थारू भाषामा मानवीय प्रयोगमा आउने क्रियामो लिङ्गभेद गरिँदैन भने नेपाली भाषामा मानवीय प्रयोगमा आउने क्रियाको लिङ्गभेद गरिन्छ । यसलाई स्पष्ट पार्न तलका उदाहरणहरूको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. ९: थारू भाषा र नेपाली भाषामा क्रियाका लिङ्ग जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा		नेपाली भाषा	
पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
तैं दारु पिठे ?	तैं दारु पिठे ?	तँ रक्सी पिउँछस् ?	तँ रक्सी पिउँछेस् ?
तुँ किताब पढ्लो ?	तुँ किताब पढ्लो ?	तिमी किताब पढ्यौ ?	तिमी किताब पढ्यौ ?
तुँ किताब पढ्दो ?	तुँ किताब पढ्दो ?	तिमी किताब पढ्छौ ?	तिमी किताब पढ्छौ ?
ऊ भात खइटा ?	ऊ भात खइटी ?	उनी भात खान्छन् ?	उनी भात खान्छिन् ?
ऊ भात खइल ।	ऊ भात खइली ।	उनले भात खाए ।	उनले भात खाइन् ।
लवण्डा घरे जाइट ।	लवण्डी घरे जाइट ।	केटो घर जान्छ ।	केटी घर जान्छे ।
तैं मिझिनी खइले ?	तैं मिझिनी खइले ?	तैले दिउँसोको नास्ता खाइस् ?	तैले दिउँसोको नास्ता खाइस् ?

माथिको तालिका हेर्दा थारू भाषामा क्रियाको लिङ्गभेद गरिएको पाइदैन भने नेपाली भाषामा पिउँछस्/ पिउँछेस्, पढ्यौ / पढ्छ्यौ, खान्छन् / खान्छिन्, खाए / खाइन्, जान्छ / जान्छे स्त्रीलिङ्गीको प्रयोग भएको पाइन्छ ।

३.३ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा वचन व्यवस्था

वचन नाम पदको संख्या बुझाउने व्याकरणिक अभिलक्षण हो । वचनका आधारमा कुनै नाम पद एउटा, दुई वटा, तीन वटा कति हो भन्ने छुट्टिन्छ । कुनै पनि भाषामा संख्या जति नै वचन सम्भव छैन । भाषा विशेषमा वचन फरक-फरक हुन्छन् । नेपाली भाषाका सन्दर्भमा हेर्दा एक बुझाउने एकवचन र एक भन्दा धेरै बुझाउने बहुवचन गरी कुनै नाम पदका दुई मात्र व्याकरणिक भेद हुन सक्छन् (यादव र रेग्मी, २०५९ : १९९) । वचन भनेको क्रियापद, नाम, सर्वनाम र विशेषणमा एक वा अनेक संख्या बुझाउने पक्ष हो । एक संख्या मात्र बुझाएमा व्याकरणमा एकवचन कहलाउँछ र एक भन्दा बढी संख्या बुझाउँदा नेपालीमा

बहुवचन कहलाउँछ । संस्कृत, राइकुरा, लिम्बुकुरा आदिमा दुई संख्या बुझाउने द्विवचन भनिन्छ, तर नेपालीमा द्विवचन छैन (पोखरेल, २०६३:७९) ।

थारू र नेपाली भाषामा एक र बहुवचन गरी दुई वटा वचन पाइन्छ । यी दुवैमा नाम, सर्वनाम, विशेषण र क्रियापदमा वचनभेद देखिन्छ ।

३.३.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा नामको वचन व्यवस्था

थारू र नेपाली दुवै भाषामा बहुवचन जनाउने प्रत्ययहरूको प्रयोग गरी वचनभेद देखाइन्छ । नामको वचनलाई दुई भागमा (एकवचन र बहुवचन) विभाजन गरी देखाइएको छ । यहाँ थारू र नेपाली भाषाका नाम, सर्वनाम, विशेषणका बहुवचन रूपलाई तुलनात्मक रूपले प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १०: थारू भाषा र नेपाली भाषामा नामका वचन जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	वचन	नेपाली भाषा
दमाद ऐनै ।	ए. व.	ज्वाइँ आउनुभयो ।
दमादेन अइनै ।	ब. व.	ज्वाइँहरू आउनुभयो ।
बनडाडा बरात गैलँ ।	ए. व.	सोल्टी जन्ती जानुभयो ।
बनडाडन बरात गैलाँ ।	ब. व.	सोल्टीहरू जन्ती जानुभयो ।
सडघरिया मछरी मारे गैल् ।	ए. व.	साथी माछा मारन गयो ।
सडरिवान् मछरी मारे गैला ।	ब. व.	साथीहरू माछा मारन गए ।
छावा खटियाम् बैठल ।	ए. व.	छोरो खाटमा बस्यो ।
छावान् खटियाम् बैठला ।	ब. व.	छोराहरू खाटमा बसे ।

माथिका वाक्यहरू हेर्दा दुवै भाषामा बहुवचन जनाउने प्रत्यय जोडेर वचनभेद भएको देखिन्छ । थारू भाषामा एकवचनलाई बहुवचन बनाउन ' न् ' प्रत्यय जोडिएको पाइन्छ भने नेपाली भाषामा ' हरू ' प्रत्यय जोडेर बहुवचन हुने देखिन्छ ।

३.३.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा सर्वनामको वचन व्यवस्था

थारू र नेपाली भाषामा पुरुषवाचक सर्वनामको वचनभेद गरिएको पाइन्छ । नेपालीमा ' म ' बाहेक प्रायः सर्वनामको बहुवचन बनाउँदा ' हरू ' प्रत्यय लगाइन्छ भने थारूमा द्वितीय पुरुषवाचकमा अत्यन्त कम प्रयोगमा आउने ' अपने ' बाहेक प्रायः सर्वनामको बहुवचन बनाउँदा प्रत्यय नलगाई भिन्न शब्दको प्रयोग गरिन्छ । यहाँ केही सर्वनामको तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

तालिका नं. ११: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सर्वनामका वचन जनाउने शब्दहरू

थारू भाषा		नेपाली भाषा	
एकवचन	बहुवचन	एकवचन	बहुवचन
मै	हमरे	म	हामी
तैं	टोहरे	तैं	तिमीहरू
टुँ/टुँह	टोहरे/टुहरे	तिमी	तिमीहरू
यी	यैने	यो	यिनीहरू
यी	यैने	यिनी	यिनीहरू
ऊ	वैने/उकरे/हुकरे	ऊ / त्यो	उनीहरू / तिनीहरू
ऊ	वैने/उकरे/हुकरे	उनी	उनीहरू
ऊ	वैने/उकरे/हुकरे	तिनी	तिनीहरू
अपने	अपनेन्	तपाईं	तपाईंहरू
ऊ	वैने/उकरे/हुकरे	उहाँ/हजुर	उहाँहरू/हजुरहरू

यहाँ सर्वनामका वचनहरूलाई केही उदाहरणद्वारा स्पष्ट पारिएको छ ।

तालिका नं. १२: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सर्वनामका वचन जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	वचन	नेपाली भाषा
मै अमरुट खइटु ।	ए. व.	म अम्बा खाँदैछु ।
हमरे अमरुट खइटी ।	ब. व.	हामीहरू अम्बा खाँदैछौं ।
टैं खेतवम् गइले ?	ए. व.	तँ खेतमा गइस् ?
टोहोरे खेतवम् गइलो ?	ब. व.	तिमीहरू खेतमा गयौ ?
टुँ शिकार खइबो ?	ए. व.	तिमी मासु खान्छौ ?
टोहरे शिकार खइबो ?	ब. व.	तिमीहरू मासु खान्छौ ?
यी साइकिल चलाइट ।	ए. व.	यो साइकिल चलाउँदै छ/छे ।
यैने साइकिल चलाइटा ।	ब. व.	यिनीहरू साइकिल चलाउँदै छन् ।
ऊ मिझिनी खइट ।	ए. व.	ऊ दिउसोको नास्ता खान्छ / खान्छे ।
वैने मिझिनी खइटन् ।	ब. व.	उनीहरू नास्ता खान्छन् ।
अपने बजार जाई ।	ए. व.	तपाईँ बजार जानुस ।
अपनेन बजार जाई ।	ब. व.	तपाईँहरू बजार जानुहोस ।

माथिका वाक्यहरू हेर्दा नेपाली भाषामा झैं थारू भाषामा पनि बहुवचन भिन्नै शब्द प्रयोग गरी प्रत्यय पनि लगाएको पाइन्छ । जस्तै:- नेपालीमा म, तँ जस्ता सर्वनामको भिन्नै शब्द हामी, तिमी प्रयोग गरी हर्नु पनि प्रत्यय लगाई हामीहरू तिमीहरू बनाइन्छ भने थारू भाषामा मै, टैं, टुँ जस्ता सर्वनामको बहुवचनमा हमरे, टोहरे र हमरेन, टोहरेन पनि बनाएको पाइन्छ । नेपाली भाषामा तिमी, तपाईँ, यहाँ, उहाँ, उनी, तिनी, यिनी मा हर्नु जोडेर बहुवचन बनाइन्छ भने थारू भाषामा नेपालीको (म, हामी – मै, हमरे), (तँ, तिमीहरू – टैं, टोहरे), (तिमी, तिमीहरू – टुँ, टोहरे), (यो / यिनीहरू, यिनी / यिनीहरू – यी, यैने), (ऊ / उनीहरू, उनी / उनीहरू, तिनी / तिनीहरू, उहाँ / उहाँहरू – ऊ, वैने) सर्वनामको प्रयोग गरी बहुवचन बनाइन्छ । नेपाली भाषामा हुने विभिन्न सर्वनामका लागि थारू भाषामा एउटै सर्वनामको

प्रयोग गरिन्छ । यसरी थारू भाषामा सर्वनाम बुझाउने शब्दहरू नेपाली भाषामा झैं धेरै देखिंदैन ।

३.३.३ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा विशेषणको वचन व्यवस्था

थारू र नेपाली दुवै भाषामा विशेषणको वचनभेद भएको देखिन्छ । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषामा हुने वचनभेदको स्थितिलाई नेपाली भाषाको सापेक्षतामा तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १३: थारू भाषा र नेपाली भाषामा विशेषणका वचन जनाउने शब्दहरू

थारू भाषा		नेपाली भाषा	
एकवचन	बहुवचन	एकवचन	बहुवचन
एकठो कापी ।	पाँचठो कापी ।	एकवटा/एउटा कापी ।	पाँचवटा कापी ।
एकठो कलम ।	दुईठो कलम ।	दुई वटा कलम ।	दुई वटा कलम ।
एक जाने मनै ।	छ जाने मनै ।	एक जना मान्छे ।	छ जना मान्छे ।
करिया साली ।	करिया सालीन् ।	काली साली ।	काला सालीहरू ।
सुगधर लवण्डी ।	सुगधर लवण्डीन् ।	राम्री केटी ।	राम्रा केटीहरू ।

थारू र नेपाली दुवै भाषामा संख्याबोधक विशेषणको वचन स्वतः देखिन्छ । दुवैमा एक संख्याबोधक एकवचन र एकभन्दा बढी संख्याबोधक शब्द बहुवचन हुन्छ । दुवै भाषामा संख्याबोधक विशेषणको बहुवचनमा बहुवचन सङ्केतक रूप लगाइदैन । नेपालीमा गुणबोधक विशेषणको बहुवचन बनाउँदा ओकारान्त – इकारान्तलाई आकारान्त बनाइन्छ । जस्तै:- काली, राम्री, होचोको बहुवचनमा काला, राम्रा, होचा बनाइने प्रक्रिया थारू भाषामा पाइदैन भने थारू भाषामा संख्याबोधका विशेषणमा फरक नपरे तापनि गुणबोधक विशेषणमा 'न्' को प्रयोग गरी बहुवचन बनाउँदा सालीन् , लवण्डीन् , काकान् बनाइन्छ ।

३.३.४ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा क्रियाको वचन व्यवस्था

थारू र नेपाली भाषामा क्रियाको वचनभेद गरिएको पाइन्छ । दुवै भाषाको तुलनात्मक प्रस्तुति निम्नानुसार गरिएको छ ।

तालिका नं. १४: थारू भाषा र नेपाली भाषामा क्रियापदका वचन जनाउने शब्दहरू

पुरुष	थारू भाषा		नेपाली भाषा	
	एकवचन	बहुवचन	एकवचन	बहुवचन
प्रथम	खइट्ट, खइलु, खइबु	खइटी, खइली, खाब (अ, ई)	खान्छु, खाए, खानेछु	खान्छौं, खायौं, खानेछौं
द्वितीय	खइटे, खइले, खइवे	खइटो, खइलो, खाबो (ओ)	खान्छस्, खान्छेस्, खाइस, खानेछस्	खान्छौं, खायौं, खानेछौं (औं)
तृतीय	खइट, खइल, खाई	खइटन्, खइलन (अन्)	खान्छ, खायो, खानेछ, खान्छे, खाई, खानेछे	खान्छन्, खाए, खानेछन् (अन्, ए)

माथिका तालिका प्रयोग गरिएका क्रियापदहरूको प्रयोग गरी केही वाक्यहरूद्वारा स्पष्ट पार्ने कार्य गरिएको छ ।

तालिका नं. १५: थारू भाषा र नेपाली भाषामा क्रियापदका वचन जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	वचन	नेपाली भाषा
मै तिना खइट्ट ।	ए. व.	म तरकारी खाँदैछु ।
हमरे तिना खइटी ।	ब. व.	हामी तरकारी खाँदै छौं ।
तैं तिना खइटे ।	ए. व.	तँ तरकारी खाँदै छस् ।
टोहरे तिना खइटो ।	ब. व.	तिमीहरू तरकारी खाँदै छौ ।
टुँ तिना खइटो ।	ए. व.	तिमी तरकारी खान्छौं ।
टोहरे तिना खइटो ।	ब. व.	तिमीहरू तरकारी खान्छौ ।
ऊ तिना खइट ।	ए. व.	ऊ तरकारी खाँदैछ ।
वैने तिना खइटन् ।	ब. व.	उनीहरू तरकारी खाँदै छन् ।

नेपाली भाषामा 'औं, अन्, इन्, ए' र थारू भाषामा 'अ, ई, ओ, अन्' रूपबाट क्रियाको बहुवचन बनाएको देखिन्छ तर दुवै भाषामा उपयुक्त प्रत्ययहरूले सर्वत्र बहुवचनको बोध गराउँदैनन् । त्यसैगरी नेपालीको एकवचनमा आउने स्त्रीलिङ्गी क्रियाको थारूमा लिङ्गभेद देखिदैन ।

३.४ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा पुरुष व्यवस्था

कुनै पनि अभिव्यक्तिका लागि तीन व्यक्ति वा वस्तुको आवश्यकता पर्छ । कुनै विषयको वर्णन, त्यसको श्रोता र वर्णन गर्ने व्यक्ति वा वक्ता । यसरी वक्ता, श्रोता र विषयसित सम्बन्धित व्याकरणिक कोटिलाई पुरुष भनिन्छ (न्यौपाने, २०६१: २७९) । पुरुष सर्वनाम र क्रियासँग सम्बन्धित व्याकरणिक कोटि हो (बन्धु, २०५३: ५२) । नेपाली तथा थारू भाषामा पुरुष तीन प्रकारका हुन्छन् । बोल्ने पक्ष अर्थात् म पक्ष प्रथम पुरुष हो, वक्ताले श्रोताको रूपमा रोजेको पक्ष अर्थात् तिमी पक्ष द्वितीय पुरुष हो र बोल्ने र सुन्ने बाहेकका अन्य पक्ष तृतीय पुरुष हुन् । यिनलाई क्रमशः उत्तम, मध्यम र अन्य पुरुष पनि भनिन्छ (पोखरेल, २०६३: ८३) ।

थारू र नेपाली भाषाका पुरुषको तुलना गर्ने क्रममा दुवै भाषाका सर्वनाम र क्रियालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १६: थारू भाषा र नेपाली भाषामा पुरुषका सर्वनाम र क्रियापद जनाउने शब्दहरू

पुरुष	थारू भाषा				नेपाली भाषा			
	एकवचन		बहुवचन		एकवचन		बहुवचन	
	सर्वनाम	क्रियापद	सर्वनाम	क्रियापद	सर्वनाम	क्रियापद	सर्वनाम	क्रियापद
प्रथम पुरुष	मै	जाइटु	हमरे	जाइटी	म	जान्छु	हामी / हामीहरू	जान्छौं
द्वितीय पुरुष	तैं	जाइटे	टोहरे / टुहरे	जाइटो	तैं	जान्छस्	तिमीहरू	जान्छौ
	टुँ	जाइटो	टोहरे / टुहरे	जाइटो	तिमी	जान्छौ / जान्छ्यौ	तिमीहरू	जान्छौ
	अपने	जाइटो / जाइटी	अपनेन् / टुहरे	जाइटो / जाइटी	तपाईं	जानुहुन्छ	तपाईंहरू	जानुहुन्छ
तृतीय पुरुष	यी	जाइट	यैने	जाइटा	यो	जान्छ / जान्छे	यिनीहरू	जान्छन्
	ऊ	जाइट	वैने / उकरे / हुकरे	जाइटा	ऊ	जान्छ / जान्छे	ती / तिनीहरू	जान्छन्

३.४.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा सर्वनामको पुरुष व्यवस्था

नेपाली भाषामा म सर्वनामबाट प्रथम पुरुषको बोध गराइन्छ भने थारू भाषामा मै को प्रयोग गरिन्छ । नेपालीको द्वितीय पुरुषमा आउने सर्वनामहरूमा तैं, तिमी, तपाईं, यहाँ, हजुरको स्थानमा थारू भाषामा तैं, टुँ, अपने जस्ता सर्वनामको प्रयोग गरिन्छ । नेपालीका तपाईं, यहाँ, हजुर जस्ता उच्च, विशेष र उच्चतर आधारमा कुनै भेद थारू भाषामा रहेको पाइँदैन

जसमा एकमात्र सर्वनाम विशिष्ट पाहुनालाई कसै-कसैद्वारा अपनेको प्रयोग गरिन्छ । नेपाली भाषाको तृतीय पुरुषमा आउने सर्वनाम यो, यिनी, यहाँ को स्थानमा थारू भाषामा यी का प्रयोग गरिन्छ त्यसै गरी ऊ, त्यो, उनी, तिनी को स्थानमा थारू भाषामा ऊ को मात्र प्रयोग गरिन्छ ।

यसप्रकार थारू र नेपाली भाषामा तीन प्रकारका पुरुष रहेको पाइन्छ । नेपाली भाषामा म को बहुवचन हामी बाहेकका सर्वनामी पुरुषको बहुवचन बनाउँदा अन्तमा 'हरू' जोडिएको पाइन्छ तर थारू भाषामा त्यस्तो व्यवस्था छैन । थारू भाषाको प्रथम पुरुष र द्वितीय पुरुषमा आउने मै, टैं, टुँ, अपने को बहुवचनमा हमरे, टोहरे, अपनेन जस्ता सर्वनाम प्रयोग गरिन्छ । त्यस्तै तृतीय पुरुषमा आउने यी, ऊ को बहुवचनमा यैने, वैने को प्रयोग गरिन्छ । सर्वनामको पुरुषका केही वाक्यहरूलाई यहाँ तालिकाद्वारा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १७: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सर्वनामको पुरुष जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	पुरुष	नेपाली भाषा
मै खेतवम् जाइटु ।	प्र. पु.	म खेतमा जाँदै छु ।
हमरे खेतवम् जाइटी ।	प्र. पु.	हामी खेतमा जाँदै छौं ।
टैं खेतवम् जाइटे ।	द्वि. पु.	तैं खेतमा जाँदै छस् ।
टोहरे खेतवम् जाइटो ।	द्वि. पु.	तिमीहरू खेतमा जाँदै छौं ।
टुँ खेतवम् जाइटो ।	द्वि. पु.	तिमी खेतमा जाँदै छौं ।
टोहरे खेतवम् जाइटो ।	द्वि. पु.	तिमीहरू खेतमा जाँदै छौं ।
टुँ खेतवम् जाइटो ।	द्वि. पु.	तपाईं/हजुर खेतमा जाँदै हुनुहुन्छ ।
टोहरे खेतवम् जाइटो ।	द्वि. पु.	तपाईंहरू/हजुरहरू खेतमा जाँदै हुनुहुन्छ ।
यी खेतवम् जाइट ।	तृ. पु.	यो खेतमा जाँदै छ ।
यैने खेतवम् जाइटा ।	तृ. पु.	यिनीहरू खेतमा जाँदै छन् ।
ऊ खेतवम् जाइटा ।	तृ. पु.	ऊ खेतमा जाँदै छ ।
वैने खेतवम् जाइटैं ।	तृ. पु.	उनीहरू खेतमा जाँदै छन् ।

थारू र नेपाली दुवै भाषामा सर्वनामका तीनवटै पुरुष भए तापनि थारू भाषामा द्वितीय पुरुषको आदरार्थीमा टुँ प्रयोग हुने हुँदा नेपालीमा प्रयोग हुने तिमी, तपाईं, यहाँ, हजुर जस्ता भिन्ना-भिन्नै आदरार्थीमा पनि एउटै आदरार्थी प्रयोग गर्ने देखिन्छ । त्यसैगरी तृतीय पुरुष नेपालीमा प्रयोग हुने यो / यिनीहरू, यिनी / यिनीहरू को ठाउँमा यी / यैने मात्र प्रयोग हुने र नेपालीको ऊ / उनीहरू, उनी / उनीहरू, उहाँ / उहाँहरू को ठाउँमा थारू भाषामा ऊ / वैंने मात्र प्रयोग हुने गर्दछ ।

३.४.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाको रूपमा क्रियाको पुरुष व्यवस्था

तालिका नं. १७ मा नेपाली भाषाको जान्छु, जान्छस्, जानुहुन्छ, जान्छ, जान्छन् मध्ये जान्छु क्रियापदले प्रथम पुरुष जान्छस्, जान्छौ र जानुहुन्छ क्रियाले द्वितीय पुरुष त्यसैगरी जान्छ, जान्छस्, जानुहुन्छ जस्ता क्रियापदले तृतीय पुरुषको सङ्केत गर्दछन् । यसमा ' जानुहुन्छ ' भन्ने क्रियापद द्वितीय र तृतीय पुरुष गरी दुवैतिर प्रयोग गर्न सकिन्छ । यस्तै थारू भाषामा हेर्दा जाइटु, जाइटे, जाइटो, जाइट, जाइटा मध्ये जाइटुले प्रथम पुरुष, जाइटे, जाइटोले द्वितीय पुरुष र जाइट, जाइटाले तृतीय पुरुषको सङ्केत गर्दछन् । थारू भाषामा माथिका क्रियापदको बहुवचन रूपतर्फ हेर्दा जाइटी, जाइटो, जाइटा क्रियापदले क्रमशः प्रथम, द्वितीय, तृतीय पुरुषको प्रतिनिधित्व गर्दछन् । यस्तो एक पुरुष एक रूप (ई , ओ , आ) बहुवचनमा हुने व्यवस्था नेपालीमा छैन ।

यहाँ क्रियाको पुरुषका केही वाक्यगत उदाहरणहरूलाई तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १८: थारू भाषा र नेपाली भाषामा क्रियाको पुरुष जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	पुरुष	नेपाली भाषा
मै पाठ पढ्दु ।	प्र. पु.	म पाठ पढ्दैछु ।
हमरे पाठ पढ्टी ।	प्र. पु.	हामी पाठ पढ्दै छौं ।
तैं पाठ पढ्टे ।	द्वि. पु.	तैं पाठ पढ्दै छस् ।
टोहरे पाठ पढ्टो ।	द्वि. पु.	तिमीहरू पाठ पढ्दै छौ ।
टुं पाठ पढ्टो ।	द्वि. पु.	तिमी पाठ पढ्दै छौ ।
टोहरे पाठ पढ्टो ।	द्वि. पु.	तिमीहरू पाठ पढ्दै छौ ।
टुं पाठ पढ्टो ।	द्वि. पु.	तपाईं/हजुर पाठ पढ्दै हुनुहुन्छ ।
टोहरे पाठ पढ्टो ।	द्वि. पु.	तपाईंहरू/हजुरहरू पाठ पढ्दै हुनुहुन्छ ।
यी पाठ पढ्ट ।	तृ. पु.	यो पाठ पढ्दै छ ।
यैने पाठ पढ्टा ।	तृ. पु.	यिनीहरू पाठ पढ्दै छन् ।
ऊ पाठ पढ्ट ।	तृ. पु.	ऊ पाठ पढ्दै छ / उनी पाठ पढ्दै छन् ।
वैने पाठ पढ्टा ।	तृ. पु.	उनीहरू पाठ पढ्दै छन् ।
ऊ पाठ पढ्ट ।	तृ. पु.	उहाँ पाठ पढ्दै हुनुहुन्छ ।
वैने पाठ पढ्टा ।	तृ. पु.	उहाँहरू पाठ पढ्दै हुनुहुन्छ ।

माथिका तालिकालाई हेर्दा नेपाली भाषामा पढ्छु र पढ्छौं क्रियाले प्रथम पुरुष पढ्छस्, पढ्छौ, पढ्नुहुन्छ क्रियाले द्वितीय पुरुष तथा पढ्छ, पढ्छन्, पढ्नुहुन्छ क्रियाले तृतीय पुरुष बुझाएको पाइन्छ । त्यसैगरी थारू भाषामा पढ्ट, पढ्टी क्रियाले प्रथम पुरुष पढ्टो, पढ्टे क्रियाले द्वितीय पुरुष र पढ्ट, पढ्टा क्रियाले तृतीय पुरुष बुझाएको पाइन्छ । थारू भाषामा विशेष आदरार्थी नहुने हुँदा सोही अनुसारको क्रियापद देखिँदैन । थारू भाषामा एकमात्र क्रियापद प्रथम पुरुषको बहुवचन क्रियामा पढ्टी, द्वितीय पुरुष बहुवचन क्रियामा पढ्टो र तृतीय पुरुष बहुवचन क्रियामा पढ्टा हुन्छ यस्तो व्यवस्था नेपालीमा रहेको पाइँदैन ।

३.५ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा आदर व्यवस्था

आदरले पनि व्याकरणात्मक कोटी दर्साउँछ । यो मानवीय प्रसङ्गमा बहुवचन वा संयुक्त क्रियाद्वारा व्यक्त हुन्छ । आदर मूलतः श्रोता (द्वितीय पुरुष) र अन्य सन्दर्भ (तृतीय पुरुष) मा व्यक्त हुन्छ । यसका लागि श्रोता सन्दर्भमा आदरार्थी सर्वनामको र अन्य सन्दर्भमा चाहिँ सर्वनामका साथै आदरसूचक नामको प्रयोग हुन सक्छ (अधिकारी, २०६६ : ९१) ।

नेपाली भाषामा विद्वानहरूले आदरार्थीका विभिन्न तह हुने बताएका छन् । (पोखरेल, २०६३ : ८७) का अनुसार नेपाली भाषामा आदरार्थीको प्रयोग द्वितीय पुरुष (सर्वनाम) तथा तृतीय पुरुष (सर्वनाम तथा नाम) का आधारमा गरिन्छ । यी आधारहरूका अनुसार नेपाली आदरार्थीहरूलाई जम्मा पाँच तहमा विभाजित गरिन्छ । ती तहहरू हुन् १. आदर विहीन तह (तँ तह अथवा ऊ तह) २. मध्यस्थ तह (तिमी तह अथवा उनी तह) ३. स्पष्ट आदर तह (तपाईँ तह, उहाँ तह अथवा यहाँ तह) ४. स्पष्टतर तह (हजुर, यहाँ वा उहाँ तह) ५. स्पष्टतम तह (मौसुफ तह)

त्यसैगरी (बराल र एटम, २०६६ : ४८) का अनुसार नाम, सर्वनाम र क्रियापदले संकेत गर्ने व्यक्तिको सामाजिक इज्जत र प्रतिष्ठा व्यक्त गर्ने शब्द तथा पदको संगतिलाई आदरार्थी भनिन्छ । समाजको मर्यादा अनुसार वाक्यमा आदरको व्यवहार गरिन्छ र नेपाली भाषामा निम्न चार प्रकारका आदरार्थी प्रयोग गरिन्छन् ।

१. अनादरार्थी : तँ अथवा ऊ तह (निम्न तह)
२. मध्यम आदरार्थी : तिमी अथवा उनी तह (मध्यम तह)
३. उच्च आदरार्थी : तपाईँ अथवा हजुर तह (उच्च तह)
४. अति उच्च आदरार्थी : मौसुफ तह (अति उच्च तह)

आफूभन्दा निम्न तहको बुझाउने आदरको तल्लो तहलाई अनादरार्थी वा निम्न आदरार्थी भनिन्छ । यसमा आदरको मात्रा सबैभन्दा कम हुन्छ । द्वितीय पुरुषमा 'तँ' र तृतीय पुरुषमा 'ऊ, त्यो, यो' जस्ता सर्वनाम र क्रियापद र विशेषण प्रयोग गरिन्छ ।

आफ्नो तहका वा आफूभन्दा साना भए पनि माया, सद्भाव जनाउनु पर्दा मध्यम आदरार्थी प्रयोग गरिन्छ । यसमा द्वितीय पुरुषमा 'तिमी' तथा तृतीय पुरुषमा 'उनी, तिनी, यिनी' जस्ता सर्वनामहरू प्रयोग गरिन्छ ।

आफूभन्दा ठूला र सम्मान गर्नुपर्ने व्यक्तिको तह बुझाउँदा उच्च आदरार्थीको प्रयोग गरिन्छ । यसमा द्वितीय पुरुषमा 'तपाईं', यहाँ र हजुर' तथा तृतीय पुरुषमा 'वहाँ' आदि सर्वनामहरू प्रयोग गरिन्छ ।

राजपरिवार वा अति विशिष्ट व्यक्तिहरूका लागि विशिष्ट आदरका साथ प्रयोग गरिने हुनाले यसलाई दरबारी आदरार्थी पनि भनिन्छ । यसमा 'हजुर, मौसुफ' जस्ता सर्वनाम तथा लिङ्गभेद नभएको क्रियापद प्रयोग गरिन्छ । लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना २०६३ पश्चात यस आदरार्थीको प्रयोग पाइदैन ।

हरेक भाषामा आफ्नै खालको आदर तह हुन सक्छ । थारू र नेपाली भाषाको आदरार्थी तहको समानता र असमानताको लागि निम्न तालिका तथा उदाहरण प्रयोग गरिएको छ ।

(क) द्वितीय पुरुषवाची आदरार्थी:

तालिका नं. १९: थारू भाषा र नेपाली भाषाका द्वितीय पुरुषवाची आदरार्थी वाक्यहरू

आदरार्थी	वचन	थारू भाषा	नेपाली भाषा
अनादरार्थी	ए. व.	तैं स्कुल जाइवे ।	तँ विद्यालय जान्छस्/जान्छेस् ।
	ब. व.	तोहरे स्कुल जाइबो ।	तिमीहरू विद्यालय जान्छौ ।
मध्यम आदरार्थी	ए. व.	तुँ स्कुल जाइबो ।	तिमी विद्यालय जान्छौ/जान्छ्यौ ।
	ब. व.	तोहरे स्कुल जाइबो ।	तिमीहरू विद्यालय जान्छौ ।
उच्च आदरार्थी	ए. व.	तुँ स्कुल जाइबो ।	तपाईं विद्यालय जानुहुन्छ ।
	ब. व.	तोहरे स्कुल जाइबो ।	तपाईंहरू विद्यालय जानुहुन्छ ।
अति उच्च आदरार्थी	ए. व.	तुँ स्कुल जाइबो ।	हजुर विद्यालय जानुहुन्छ ।
	ब. व.	तोहरे स्कुल जाइबो ।	हजुरहरू विद्यालय जानुहुन्छ ।

(ख) तृतीय पुरुषवाची आदरार्थी:

तालिका नं. २०: थारू भाषा र नेपाली भाषाका तृतीय पुरुषवाची आदरार्थी वाक्यहरू

आदरार्थी	वचन	थारू भाषा	नेपाली भाषा
अनादरार्थी	ए. व.	यी/ऊ स्कुल जाइटा ।	यो/त्यो/ऊ विद्यालय जाँदैछ ।
	ब. व.	यैने/वैने स्कुल जाइटा ।	तिनीहरू विद्यालय जाँदै छन् ।
मध्यम आदरार्थी	ए. व.	ऊ स्कुल जाइटा ।	उनी विद्यालय जाँदै छन्/छिन् ।
	ब. व.	वैने स्कुल जाइटा ।	उनीहरू विद्यालय जाँदै छन् ।
उच्च आदरार्थी	ए. व.	ऊ स्कुल जाइटा ।	उहाँ विद्यालय जाँदै हुनुहुन्छ ।
	ब. व.	वैने स्कुल जाइटा ।	उहाँहरू विद्यालय जाँदै हुनुहुन्छ ।
अति उच्च आदरार्थी	ए. व.	ऊ स्कुल जाइटा ।	मौसुफ विद्यालय गइ बक्सिदैछ ।
	ब. व.	वैने स्कुल जाइटा ।	

माथिका तालिकाहरूबाट हेर्दा नेपाली भाषामा आदरार्थीका चार तह देखा पर्दछन् । थारू भाषामा खासगरी आदरार्थीका 'टै र टुँ' दुई वटा तह देखापरे तापनि नेपालीको 'तपाईं, हजुर' को स्थानमा कसै-कसैले विशिष्ट पाहुनाहरूलाई अपनेको प्रयोग गरेको पाइन्छ । यस प्रकार थारू भाषामा आदरका द्वितीय पुरुष र तृतीय पुरुषमा दुई तह मात्र पाइन्छ ।

३.६ निष्कर्ष

थारू र नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग गरी दुई प्रकारका लिङ्ग व्यवस्था रहेको पाइयो । दुवै भाषामा लिङ्ग-नाम, विशेषण र क्रियासँग सम्बद्ध रहेको पाइयो । थारू र नेपाली दुवै भाषामा एक वचन र बहु वचन गरी दुई प्रकारका वचन र नाम, वचन विशेषण तथा क्रियाको वचनभेद गरिने प्रक्रिया पाइयो । पुरुषका आधारमा हेर्दा दुवै भाषामा प्रथम, द्वितीय र तृतीय पुरुषको प्रयोग भएको पाइयो । त्यसैगरी आदरका आधारमा हेर्दा नेपाली भाषामा आदरका चार तह देखापरे तापनि थारू भाषामा आदरका खासगरी दुई तह रहेको पाइयो । यो नै थारू भाषाको विशेषता हो ।

थारू भाषा र नेपाली भाषाका क्रिया पदका व्याकरणिक कोटिहरू

४.१ परिचय

यस परिच्छेदमा नेपाली र थारू भाषाका व्याकरणिक कोटि अन्तर्गत काल, पक्ष, भाव, वाच्य, करण, अकरण र प्रेरणार्थक सम्बन्धी शीर्षकमा केन्द्रित रहेर विभिन्न उदाहरण सहित व्याख्या विश्लेषण गरी उक्त कोटिहरूबीच देखिने समानता र भिन्नतालाई देखाउने प्रयास गरिएको छ ।

४.२ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा काल

वाक्यमा क्रियाद्वारा व्यक्त हुने त्यस्तो व्याकरणिक कोटिलाई काल भनिन्छ जसले वितिसकेको या अहिलेको या आउँदो समयको बोध गराउँदछ । अर्थात वाक्यमा वर्णित कार्यव्यापार, अवस्था या घटना घटित भएको वा घटित हुने समय विशेषलाई क्रियाद्वारा जुन व्याकरणिक कोटिले व्यक्त गर्दछ त्यसलाई काल भनिन्छ (श्रेष्ठ, २०५९ : ९७) ।

सामान्यतया काल भनेको क्रिया व्यापारको समय निर्धारण गर्ने व्याकरणिक कोटि हो । कुनै घटना वा कामको समय कालले अभिव्यक्त गर्छ तर काल र समय एउटै होइनन् । समय भौतिक हुन्छ कालचाहिँ धारणागत, बुद्धिस्थ तथा व्याकरणिक मात्र । यसैले समयलाई अभिव्यक्त गर्ने प्रयासका निमित्त धातुमा हुने रूपरचना विशेषलाई मात्र काल भनिन्छ (न्यौपाने, २०६१ : २८८) ।

व्याकरणमा क्रियाको काल हुन्छ । कालले सामान्यतः समयलाई बुझाउँदछ । क्रियाको रूप र त्यस रूपले जनाउने कार्यव्यापार वा अवस्थाको समय माझ हुने सम्बन्धलाई काल भन्दछन् । नेपालीमा काल दुई प्रकारका छन् (शर्मा, २०६२ : ६०) । काल क्रियापदको समय सङ्केतक कोटि हो (अधिकारी, २०६६ : ११७) । काल समयसँग

सम्बद्ध व्याकरणिक कोटि हो । काल सामान्यतया: तीन छन् भूत, भविष्यत् र वर्तमान (बन्धु, २०५३ : ८६) ।

माथिका विद्वानहरूको मतलाई हेर्दा कालले क्रियाले सम्पन्न गरेको वा गर्ने कार्य व्यापारको समयलाई जनाउँछ भन्ने देखिन्छ । काल समयसँग सम्बन्धित व्याकरणिक कोटि हो । यो वा त्यो रूपमा सबै विद्वानहरूले कालको तीन भेद भूत, वर्तमान र भविष्यत् को चर्चा गरे तापनि कतिपय विद्वानहरूले भूत र अभूत भनी दुई भागमा वर्गीकरण गरेर अभूतभित्र वर्तमान र भविष्यत्को चर्चा गरिएको पाइन्छ । अधिकारी (२०६६ : ११८) ले कालको वर्गीकरणलाई यसरी प्रष्ट पार्न खोजेको देखिन्छ ।

- श्याम (आज) त्यो पुस्तक पढ्छ । (वर्तमान)
- रामले (हिजो) त्यो पुस्तक पढ्यो । (भूत)
- हरि (आज भोलि) त्यो पुस्तक पढ्नेछ । (भविष्यत्)

यसरी वर्तमानबाट भविष्यत्लाई विभेदक बनाउन आएको 'ने' कृत् प्रत्ययले सो अनुरूपको महत्व दर्साउन नसकेका हुनाले कालका दुई भेद मात्र उपयुक्त देखिन्छ । नेपाली भाषा जस्तै थारू भाषामा पनि कालका दुईवटा भेद स्पष्ट रूपमा देखा पर्दछ ।

४.२.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा भूतकाल

बितेको समयको बोध गराउने काललाई भूतकाल भनिन्छ । भूतकाललाई विभिन्न विद्वानहरूले आ-आफ्ना किसिमले परिभाषित गरेको पाइन्छ ।

क्रियाको त्यस रूपलाई भूतकाल भन्दछन् , जसले जनाउने कार्यव्यापार वा अवस्थाको समय सकिइसकेको हुन्छ (शर्मा, २०६२ : ६०) ।

कथन समयभन्दा अघि नै कुनै काम भइसकेको बुझाउने क्रियापदको काललाई भूतकाल भनिन्छ । भूतकालले बितेको समयलाई बुझाउँछ (लामिछाने, २०६४ : १५०) ।

भूतकाल भनेको बितिसकेको समय हो । यसलाई जनाउन धातुमा यो ई आदि विभक्ति जोडी क्रियापदको रचना गरिन्छ (आचार्य, २०५८ : ९७) ।

माथिका मतहरूले पनि भूतकाल बितिसकेको समयलाई बुझाउने काल हो भन्ने कुराको पुष्टि हुन्छ । भूतकाल जनाउन नेपाली भाषामा एँ, इस्, यौ, यो । ई जस्ता रूपको प्रयोग गरिन्छ । जस्तै:-

तालिका नं. २१: थारू भाषा र नेपाली भाषामा भूतकाल जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	पुरुष	नेपाली भाषा
मै भात खइनुँ । (ए.व.)	प्र. पु.	मैले भात खाएँ । (ए.व.)
हमरे भात खइली । (ब.व.)	प्र. पु.	हामीले भात खायौं । (ब.व.)
तैं भात खइले । (ए.व.)	द्वि. पु.	तैंले भात खाइस् । (ए.व.)
टोहरे/भात खइलो । (ब.व.)	द्वि. पु.	तिमीहरूले भात खायौं । (ब.व.)
ऊ भात खइल । (ए.व.)	तृ. पु.	उसले भात खायो । (ए.व.)
वैने भात खइनै । (ब.व.)	तृ. पु.	उनीहरूले भात खाए । (ब.व.)

यी दुवै भाषाको भूतकालका रूपहरूलाई तालिकामा यसरी देखाउन सकिन्छ ।

तालिका नं. २२: थारू भाषा र नेपाली भाषामा भूतकाल जनाउने क्रियापदहरू

पुरुष	थारू भाषा			नेपाली भाषा		
	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन
प्रथम	लुँ (खइनुँ)	—	ली (खइली)	एँ (खाएँ)	—	यौं (खायौं)
द्वितीय	ले (खइले)	—	लो (खइलो)	इस् (खाइस्)	—	यौं (खायौं)
तृतीय	ल् (खइल्)	—	लाँ (खइलाँ)	यो (खायो)	ई (खाई)	यौं (खायौं)

माथिको तालिकाबाट के स्पष्ट हुन्छ भने थारू भाषामा लुँ, ले, लो, ली, ल, लाँ र नेपालीमा एँ, इस्, यौं, नुभयो, यो/ई/ए/इन् आदि धातुमा लाग्ने रूपबाट भूतकालको बोध गराइएको पाइन्छ । यसरी थारूमा 'ल' र नेपाली 'य' रूप भूतकालका लागि महत्वपूर्ण मानिन्छन् । थारू र नेपाली भाषाको भूतकालको अर्को भिन्नता केलाउँदा नेपालीको तृतीय पुरुषमा (ई, इन्) जस्ता स्त्रीलिङ्गी रूप देखिन्छ तर थारू भाषामा त्यस्तो रहेको पाइदैन ।

४.२.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा अभूत काल

भूतकाल बाहेक अन्य कालमा क्रियाको रूपको प्रयोगलाई अभूतकाल भन्दछन् । यस कालको क्रियाको रूपले वर्तमान र भविष्यत् लाई जनाउँछ (शर्मा, २०६२ : ६०) ।

(क) वर्तमानकाल:

अहिलेको वा चलिरहेको समयको बोध गराउने काललाई वर्तमान काल भनिन्छ । थारू र नेपाली दुवै भाषामा यस कालको प्रयोग देखिन्छ ।

वर्तमान कालका केही थारू र नेपाली भाषाका उदाहरणबाट यी दुवैमा देखिने भिन्नता केलाउन सकिन्छ ।

तालिका नं. २३: थारू भाषा र नेपाली भाषामा वर्तमान काल जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा (एक वचन)	नेपाली (एक वचन)
मै मिझिनी खइटु ।	म खाजा खाँदैछु ।
तैं मिझिनी खइटे ।	तँ खाजा / नास्ता खाँदैछस् ।
टुँ मिझिनी खइटो ।	तिमी खाजा खाँदैछौ ।
ऊ मिझिनी खइट ।	ऊ खाजा खाँदैछ ।
वैने मिझिनी खइटा ।	उनी खाजा खाँदैछन् ।

थारू र नेपाली भाषाका वर्तमान कालका क्रियाहरूलाई अझ स्पष्ट पार्न तालिकाको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. २४: थारू भाषा र नेपाली भाषामा वर्तमान काल जनाउने क्रियापदहरू

पुरुष	थारू भाषा			नेपाली भाषा		
	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन
प्रथम	टुँ (खइटुँ)	—	टी (खइटी)	छु (खान्छु)	—	छौ (खान्छौ)
द्वितीय	टे (खइटे)	—	टो (खइटो)	छस् (खान्छस्)	छेस् (खान्छेस्)	छौ (खान्छौ)
तृतीय	ट् (खइट्)	—	टा (खइटा)	छ (खान्छ)	छे (खान्छे)	छन् (खान्छन्)

उपयुक्त तालिकामा हेर्दा थारू भाषामा टुँ, टे, टो, ट्, टा र नेपाली भाषामा छु, छस्/छेस्, छौ/छ्यौ, नुहुन्छ, छ/छे, छन्/छिन् आदि धातुमा लाग्ने रूपबाट वर्तमानकालको बोध गराइएको पाइन्छ । यसरी थारू भाषामा 'ट' र नेपाली भाषामा 'छ' रूप भूतकालका लागि महत्वपूर्ण मानिन्छन् । यी दुवै भाषामा अर्को भिन्नता के देखिन्छ भने थारू भाषामा कुनै पुरुषमा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्गमा भिन्नता पाइदैन तर नेपाली भाषामा हेर्दा सबै पुरुषहरूमा वर्तमानकालिक पुलिङ्गको स्त्रीलिङ्ग भएको पाइन्छ ।

(ख) भविष्यत् काल:

भविष्यत् कालले पछि आउने समयलाई जनाउँछ अर्थात् क्रियापदले कार्यव्यापार पछिको समयमा हुनेछ भन्ने बोध गराउँछ । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषाका केही वाक्यात्मक उदाहरणहरूबाट तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

तालिका नं. २५: थारू भाषा र नेपाली भाषामा भविष्यत्काल जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै रोटी खइम्/खइबुँ ।	म रोटी खान्छु ।
तैं रोटी खइबे ।	तैं रोटी खान्छस् ।
तुँ रोटी खइबो ।	तिमी रोटी खान्छौ ।
ऊ रोटी खाई ।	ऊ रोटी खान्छ ।
वैने रोटी खैहीं ।	उनी रोटी खान्छन् ।

थारू र नेपाली भाषाका भविष्यत् कालिक क्रियापदहरूलाई अझ स्पष्ट पारेर तुलनात्मक अध्ययन गर्न तालिकाको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. २६: थारू भाषा र नेपाली भाषामा भविष्यत्काल जनाउने क्रियापदहरू

पुरुष	थारू भाषा			नेपाली भाषा		
	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन
प्रथम	बुँ (खइबुँ) म् (खइम्)	—	व् (खाव्)	नेछु (खानेछु)	—	नेछौ (खानेछौ)
द्वितीय	बे (खइबे)	—	बो (खइबो)	नेछस् (खानेछस्)	नेछेस् (खानेछेस्)	नेछौ (खान्छौ)
तृतीय	(खई)	—	हीं (खइहीं)	नेछ (खानेछ)	नेछे (खानेछे)	नेछिन् (खानेछिन्)

माथिको तालिकालाई हेर्दा थारू भाषामा 'बुँ/म्, बे, बो, ई, व्, हीं' र नेपाली भाषामा 'नेछु, नेछस्/नेछेस्, नेछौ/नेछ्यौ, नुहुनेछ, नेछ/नेछे, नेछन्/नेछिन्' आदि धातुमा लाग्ने रूपबाट

भविष्यत् कालको बोध हुने देखिन्छ । यसैगरी थारू भाषामा 'ब' र 'ह' भविष्यत् कालका लागि र नेपालीको 'नेछ' रूप भविष्यत् कालका लागि महत्वपूर्ण मानिन्छन् । थारू भाषामा स्त्रीलिङ्गी भेद भविष्यत् कालमा नदेखिए तापनि नेपाली भाषामा द्वितीय र तृतीय पुरुषका क्रियामा स्त्रीलिङ्गी भेद देखिन्छ ।

४.३ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा पक्ष

पक्षलाई विशेष काल पनि भनिन्छ । क्रियामा व्यक्त समय (काल) सँग क्रियामा व्यक्त घटनाको अवस्थालाई जोड्ने व्याकरणिक अभिलक्षण हो । नेपालीमा क्रियामा पाइने परसर्गका आधारमा अभ्यस्त पक्ष, अपूर्ण पक्ष र पूर्ण पक्ष गरी तीन पक्ष पाइन्छन् (यादव र रेग्मी, २०५९ : २०७) ।

कुनै कालगत क्षेत्र भित्र हुने घटना वा कार्य व्यापारको विशेष अवस्थालाई पक्ष भनिन्छ । परम्परागत व्याकरणमा कालको सूक्ष्म वा अवान्तर भेद नै पक्ष हो (लम्साल, २०६५ : १२२) ।

उपर्युक्त विद्वानहरूका भनाइहरूलाई केलाउँदा वाक्यमा क्रियाद्वारा व्यक्त हुने त्यस्तो व्याकरणिक कोटिलाई पक्ष भनिन्छ जसले कालको विशेष अवस्था र अवधि विशेषको बोध गराउँछ ।

पक्षका प्रकारका बारेमा विभिन्न विद्वानहरूको फरक-फरक मत रहेको पाइन्छ । यादव र रेग्मी (२०५९ : २०७) ले पक्षका तीन (अभ्यस्त, अपूर्ण र पूर्ण) प्रकार, अधिकारी (२०६६ : १२३) ले पक्षका पाँच (सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण, अज्ञात र अभ्यस्त) प्रकारको चर्चा गरिएको पाइन्छ । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषाका पक्षका विभिन्न प्रकारका बारेमा तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

४.३.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा सामान्य पक्ष

सामान्य पक्षले काल विशेषमा क्रियाको सामान्य कार्य व्यापारको बोध गराउँछ तर कार्य पूरा भए नभएको जनाउँदैन । पक्ष बोधक क्रियापद नजोडिएर बन्ने हुनाले यस पक्षलाई सामान्य पक्ष भनिन्छ ।

यहाँ थारू र नेपाली भाषाका सामान्य पक्षको तुलनाका लागि निम्न अनुसारका उदाहरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २७: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सामान्य पक्ष जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
सुन्दरा शिकार खइठ् ।	सुन्दर मासु खान्छ ।
सुन्दरा शिकार खइल् ।	सुन्दरले मासु खायो ।
सुन्दरा शिकार खई ।	सुन्दरले मासु खानेछ ।
मै शिकार खइटुँ ।	मैले मासु खाँदै छु ।
मै शिकार खइनुँ ।	मैले मासु खाएँ ।
मै शिकार खइम् ।	मैले मासु खानेछु ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा थारू भाषामा सामान्य पक्षका क्रियामा 'इट, इल्, ई, इटुँ, इलुँ, इवुँ/इम्' जस्ता प्रत्यय जोडिएको पाइन्छ भने नेपाली भाषामा 'छ, यो, नेछ, छु, एँ, नेछु' प्रत्यय जोडिएको पाइन्छ ।

४.३.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा अपूर्ण पक्ष

अपूर्ण पक्षले कुनै पनि काम पूरा नभएको अर्थात काम भइरहेको छ भन्ने जनाउँछ । यो एकभन्दा बढी कालिक परिवेशमा आउन सक्छ । थारू भाषा र नेपाली भाषाका अपूर्ण पक्षका केही उदाहरणहरूद्वारा यी दुवै भाषाको भिन्नता छुट्याउन सकिन्छ ।

तालिका नं. २८: थारू भाषा र नेपाली भाषामा अपूर्ण पक्ष जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै बेरी खइँटु / खइटी बाटुँ ।	म साँझको खाना खाँदै/खाइरहेको छु ।
मै बेरी खइट्हु / खइटी रहुँ ।	म साँझको खाना खाँदै/खाइरहेको थिएँ ।
मै बेरी खइम् / खइटी रहम् ।	म साँझको खाना खाँदै/खाइरहेको हुनेछु ।
तैं बेरी खइटे / खइटी बटे ।	तैं साँझको खाना खाँदै/खाइरहेको छस् ।
तैं बेरी खइट्हे / खइटी रहिस् ।	तैं साँझको खाना खाँदै/खाइरहेको थिइस् ।
तैं बेरी खइवे / खइटी रहवे ।	तैं साँझको खाना खाँदै/खाइरहेको हुनेछस् ।
टुँ बेरी खइटो / खइटी बटो ।	तिमी साँझको खाना खाँदै/खाइरहेका छौ ।
टुँ बेरी खइट्हो / खइटी रहो ।	तिमी साँझको खाना खाँदै/खाइरहेका थियौ ।
टुँ बेरी खइबो / खइटी रहो ।	तिमी साँझको खाना खाँदै/खाइरहेका हुनेछौ ।
ऊ बेरी खइट् / खइटी बा ।	ऊ साँझको खाना खाँदै/खाइरहेको छ ।
ऊ बेरी खइट्हे / खइटी रहे ।	ऊ साँझको खाना खाँदै/खाइरहेको थियो ।
ऊ बेरी खइट्ह / खइटी रही ।	ऊ साँझको खाना खाँदै/खाइरहेको हुनेछ ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा वर्तमान, भूत र भविष्यत् कालका अपूर्ण पक्ष नेपाली र थारू भाषा दुवैमा रहेको पाइन्छ । थारू भाषाका तीनै पुरुषका अपूर्ण पक्षका सहायक क्रियापदहरू क्रमशः 'बाटुँ, रहुँ, रहम्, बटे, रहिस्, रहवे, बटो, रहो, रहबो, बा, रहे, रही' हुन्छ भने नेपाली तर्फ क्रमशः 'छु, थिए, हुनेछ, छस्, थिइस्, हुनेछस्, छौ, थियौ, हुनेछौ, छ, थियो, हुनेछ' जस्ता सहायक क्रियाको प्रयोग गरिएको पाइन्छ ।

४.३.३ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा पूर्ण पक्ष

पूर्ण पक्षले कार्यको सिद्धि वा पूर्णता जनाउँछ । यो पनि एक भन्दा बढी कालिक परिवेशमा आउँछ (अधिकारी, २०६६: १२३) ।

थारू र नेपाली भाषाको पूर्ण पक्षलाई तुलना गर्न यहाँ केही उदाहरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २९: थारू भाषा र नेपाली भाषामा पूर्ण पक्ष जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै किताब पढल् बाँटु ।	मैले किताब पढेको / पढिसकेको छु ।
मै किताब पढल् रहँ ।	मैले किताब पढिसकेको थिएँ ।
मै किताब पढल् रहम् / रहबुँ ।	मैले किताब पढिरहेको हुनेछु ।
तैं किताब पढल् बाटे ।	तैंले किताब पढेको छस् ।
तैं किताब पढल् रहिस् ।	तैंले किताब पढेको / पढिसकेको थिइस् ।
तैं किताब पढल् रहबे ।	तैंले किताब पढिरहेको हुनेछस् ।
ऊ किताब पढल् बा ।	उसले किताब पढेको / पढिसकेको छ ।
ऊ किताब पढल् रहे ।	उसले किताब पढेको थियो ।
ऊ किताब पढल् रही ।	उसले किताब पढिरहेको हुनेछ ।

माथि दिइएका वाक्यहरूलाई हेर्दा पूर्ण पक्षको प्रयोग तीनवटै कालमा दुवै भाषामा भएको देखिन्छ । पूर्ण पक्षमा थारू भाषाका वाक्यहरूलाई हेर्दा क्रियामा 'अल' प्रत्यय जोडिएको देखिन्छ भने नेपाली भाषाको क्रियामा 'एको' प्रत्यय जोडिएको पाइन्छ ।

४.३.४ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा अज्ञात पक्ष

अज्ञात पक्ष भूतकालसँग मात्र सम्बन्धित पक्ष हुन्छ । यसले कुनै कार्य पहिले भइसकेको बुझाउँछ । यसबाट क्रियाको कार्य भूतकालमा भएको तर वक्तालाई वर्तमानमा मात्र थाहा भएको अतिरिक्त सूचना दिने भाषिक रूप नै अज्ञात पक्ष हो । नेपाली भाषामा पाइने यस प्रकारको अज्ञात पक्ष थारू भाषामा पाइँदैन ।

४.३.५ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा अभ्यस्त पक्ष

भूतकालसँग मात्र सम्बन्धित अर्को पक्ष अभ्यस्त पक्ष हो । यस पक्षले विगतमा कुनै कार्य बानीका रूपमा हुने गरेको र अहिले उक्त कार्यव्यापार वा बानी हटिसकेको अवस्था विशेषलाई जनाउँछ । यहाँ केही वाक्यगत उदाहरणहरूबाट थारू र नेपाली भाषाको अभ्यस्त पक्षको तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

तालिका नं. ३०: थारू भाषा र नेपाली भाषामा अभ्यस्त पक्ष जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै शिकार खेले जाऊँ ।	म शिकार खेलन जान्थेँ ।
हमरे शिकार खेले जाई ।	हामी शिकार खेलन जान्थ्यौँ ।
ऊ महाजोर पत्ती खेले ।	ऊ निकै तास खेल्थ्यो ।
वैने महाजोर पत्ती खेलै ।	उनीहरू निकै तास खेल्थे ।
तैं गोली खेले जाइस् ।	तँ गुच्चा खेलन जान्थिस् ।
टोहरे गोली खेले जाओ ।	तिमीहरू गुच्चा खेलन जान्थ्यौ ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा थारू र नेपाली दुवै भाषामा अभ्यस्त पक्षको प्रयोग भएको पाइए तापनि थारू भाषामा नेपाली भाषामा झैं द्वितीय पुरुषमा अभ्यस्त पक्षको मात्र प्रयोग नभई त्यही वाक्यले आज्ञार्थक भाव पनि प्रकट गर्दछ ।

४.४ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा भाव

कुनै क्रियाले वाक्यको प्रयोगमा आएर जाहेर गर्ने सामान्य कथन, प्रश्न, शङ्का, जिज्ञासा, आश्चर्य, आज्ञा, इच्छा, स्वीकृति, विरोध आदि मनोभावहरूलाई व्याकरणमा भाव भन्दछन् (पोखरेल, २०६३ : २०३) ।

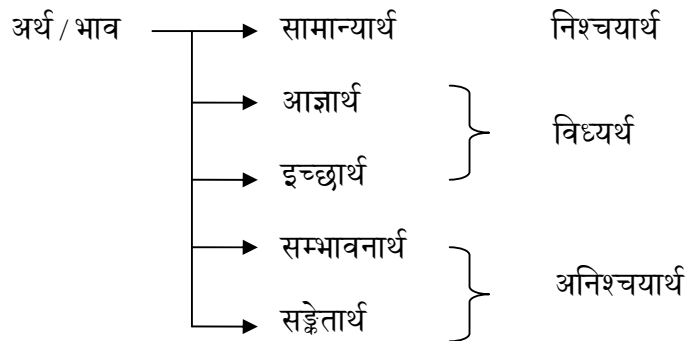
वक्ता वा लेखकको मनोवृत्ति प्रकट गर्ने क्रियाहरूलाई भाव वा अर्थ भन्दछन् (शर्मा, २०६२ : ६२) ।

भाव भन्नाले मानसिक प्रतिक्रिया, प्रवृत्ति, मनोवृत्ति वा अर्थ भन्ने बुझिन्छ । यसैले क्रियाबाट निश्चय, अनिश्चय, सम्भावना, बिन्ती, इच्छा, आज्ञा आदि व्यक्त गर्नु क्रियाको भाव हो (लम्साल, २०६५ : १२४) ।

यस प्रकार विभिन्न विद्वानहरूले आ-आफ्नै तरिकाले भावलाई चिनाएको पाइन्छ सबैले भाव भन्नाले वक्ताको अभिप्राय हो भन्ने कुरालाई अनेक तरिकाले व्यक्त गरेका छन् ।

नेपालीमा भाव सामान्यार्थक, विध्यर्थक र अनिश्चयार्थक गरी तीन किसिमका देखिन्छन् । यसमा पनि सबै विद्वानहरू एक मत छैनन् । यादव र रेग्मी (२०५९ : २०८) ले क्रियामा वक्ताको आशय बुझाउने व्याकरणिक अभिलक्षणलाई भाव वा अर्थ भनिन्छ । नेपालीमा सामान्यार्थक, प्रश्नार्थक, आज्ञार्थक, इच्छार्थक, सम्भावनार्थक, अनुमेयार्थक, दायित्वार्थक र सङ्केतार्थक भाव मुख्य देखिन्छन् भनेर भावका आठ भेद देखाएका छन् । बन्धु (२०५३ : ८७) ले निश्चयार्थक, आज्ञार्थक, सङ्केतार्थक र प्रश्नार्थक गरी चार भेद देखाउँछन् । त्यसैगरी अधिकारी (२०६६ : १२५) ले विध्यर्थ, सम्भावनार्थ र सङ्केतार्थ गरी तीन मुख्य भेद देखाएको पाइन्छ ।

विभिन्न विद्वानहरूले विभिन्न मतहरू व्यक्त गरे पनि मूलतः सामान्यार्थ, आज्ञार्थ, इच्छार्थ, सम्भावनार्थ र सङ्केतार्थ गरी क्रियाका भाव वा अर्थहरू पाँच प्रकारका हुन्छन् :

नेपाली र थारू भाषामा देखापर्ने विभिन्न भावगत भेदको आधारमा यहाँ तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

४.४.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा सामान्यार्थ भाव

वक्ताको सामान्य मनोभाव अभिव्यक्त गर्ने क्रियापद सामान्यार्थ हुन्छ । यसले वक्ता वा लेखकको सामान्य वा निश्चित अर्थ बुझाउने हुनाले यसलाई निश्चयार्थ पनि भनिन्छ । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषाका केही वाक्यका उदाहरणहरूलाई यसरी हेर्न सकिन्छ ।

तालिका नं. ३१: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सामान्यार्थक भाव जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै पाठ पढ्दु ।	प पाठ पढ्दैछु ।
मै पाठ पढनुं ।	मैले पाठ पढें ।
मै पाठ पढम् ।	म पाठ पढ्नेछु ।
हमरे स्कुल जाइटी ।	हामी स्कुल/विद्यालय जाँदै छौं ।
हमरे स्कुल गइली ।	हामी विद्यालय गयौं ।
हमरे स्कुल / जाब ।	हामी विद्यालय जानेछौं ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा थारू भाषामा पढ्दु, पढलुं, पढम्, जाइटी, गइली, जाब र नेपालीमा पढ्छु, पढें, पढ्नेछु, जान्छौं, गयौं, जानेछौं क्रियाले प्रथम पुरुष एक वचन र बहुवचनका सामान्यार्थ भाव जनाएका छन् । दुवै भाषामा कालबोधक रूपबाट सामान्यार्थ बोध गराएको पाइन्छ ।

४.४.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा विध्यर्थक भाव

मुख्यतः आज्ञा र इच्छा मनोभाव बुझाउनेलाई विध्यर्थ भनिन्छ । यसबाट प्रयोग सन्दर्भ अनुसार अनुरोध, आदेश, प्रार्थना, सल्लाह, प्रस्ताव वा कामना समेत बुझिन सक्छ (अधिकारी , २०६६ : १२५) । यसबाट स्पष्टतः नेपालीमा विध्यर्थकलाई आज्ञार्थक र इच्छार्थकमा विभाजन गर्न सकिन्छ ।

(क) आज्ञार्थक भाव

वक्ताको मनोभाव कुनै काम गर्नका लागि आज्ञा / आदेश वा अनुरोधका रूपमा प्रकट भएका त्यो क्रियापद आज्ञार्थ हुन्छ । आज्ञार्थको क्रियापद सबै पुरुषमा नभई द्वितीय पुरुषमा मात्रै हुन्छ । यसमा कालको भेद हुँदैन । यहाँ थारू र नेपाली भाषामा आज्ञार्थक वाक्यहरूलाई तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

तालिका नं. ३२: थारू भाषा र नेपाली भाषामा आज्ञार्थक भाव जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
टैं लिख् ।	तैं लेख् ।
टुं खेले जाओ ।	तिमी खेलन जाऊ ।
टोहरे सुते जाओ ।	तिमीहरू सुत्न जाओ ।
टैं पढे जा ।	तैं पढ्न जा ।
टुं स्कुल जाओ ।	तिमी विद्यालय जाऊ ।
टुं मनके दौडो ।	तिमी बेसरी दौड ।

माथिका वाक्यहरू हेर्दा नेपाली भाषामा तिमीको बहुवचनमा ' जाओ ' जस्ता अन्तमा ओकारान्त क्रियापद आउँदा थारू भाषा र नेपाली भाषामा समानता देखिए पनि द्वि. पु. एक वचनमा भने भिन्नता देखिन्छ । किनभने थारू भाषाको एक वचन र बहुवचनको क्रियापदमा भिन्नता देखिँदैन तर नेपाली भाषामा कतिपय स्थितिमा बहुवचन हुँदा ' ओकारान्त ' को प्रयोग गरिन्छ ।

(ख) इच्छार्थक भाव

इच्छा, अनुमति, आशीर्वाद, उपदेश, बिन्ती, प्रार्थना आदि भावलाई व्यक्त गर्ने क्रियापद इच्छार्थ हुन्छ । त्यसैले वाक्यमा क्रियाद्वारा प्रकट हुने वक्ता वा लेखकको इच्छाको भावलाई इच्छार्थ भनिन्छ । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषाका इच्छार्थक वाक्यहरूलाई तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

तालिका नं. ३३: थारू भाषा र नेपाली भाषामा इच्छार्थक भाव जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै खेलूँ ।	म खेलूँ ।
हमरे खेली ।	हामी खेलौँ ।
तैं मजा काम करिस् ।	तैले राम्रो काम गरेस् ।
ऊ धेर पढेह् ।	ऊ धेरै पढोस् ।
वैने धेर पढैँ ।	उनीहरूले धेरै पढून् ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा प्रथम पुरुष एकवचनको इच्छार्थक जनाउन आउने क्रियामा दुवै भाषामा खेलूँ, पढूँ जस्ता क्रियाका अन्तमा उकारान्त जोडिएको पाइन्छ । अन्य पुरुषमा भने यस खालको समानता पाइँदैन । थारू र नेपाली दुवै भाषामा तीनै पुरुष इच्छार्थक बोध भएको पाइन्छ ।

४.४.३ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा अनिश्चयार्थक भाव

यस भावले मुख्यतः सम्भावनार्थ र सङ्केतार्थलाई बुझाउँछ (शर्मा, २०५४ : २९८) यसबाट अनिश्चयार्थक भावलाई सम्भावनार्थ र सङ्केतार्थकमा विभाजन गर्न सकिन्छ । यहाँ थारू र नेपाली भाषामा अनिश्चयार्थक भावको तुलना गरिएको छ ।

(क) सम्भावनार्थक

सम्भावना, अनुमान, अड्कल आदि निश्चित भइनसकेका कुराको पूर्वानुमान वा सम्भावना बुझाउनेलाई सम्भावनार्थ भनिन्छ । नेपाली र थारू दुवै भाषामा सम्भावनार्थक वाक्यहरूको प्रयोग यस प्रकार गरिएको छ ।

तालिका नं. ३४: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सम्भावनार्थक भाव जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
आज पानी परठ् काहुन ।	आज पानी पर्छ होला ।
ऊ काम ओराइल् काहुन ।	उसले काम सकेको होला ।
हमरे कथा पढ्ब काहुन ।	हामीले कथा पढ्छौं होला ।
तैं भोजमे जाइबे काहुन ।	तैं विहेमा जान्छस् होला ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा नेपाली र थारू दुवै भाषामा तीनवटै पुरुषमा कर्ता भएको वाक्यमा यो भाव व्यक्त हुन्छ । नेपाली भाषामा 'होला' जस्ता शब्दले सम्भावनार्थ बोध गराउँछ र सबैमा 'ला' को रूप प्रयोग भएको छ भने थारू भाषामा 'काहुन' जस्ता शब्द सम्भावनार्थ बुझाउन आएका छन् ।

(ख) सङ्केतार्थक

कार्यकारण सम्बन्धले युक्त दुईवटा उपवाक्यहरू मिली बनेको सिङ्गो वाक्यको क्रियाद्वारा प्रकट हुने यसो भए त्यसो हुन्छ भन्ने भावलाई सङ्केतार्थक भनिन्छ । अर्थात् यो भाव प्रकट भएको वाक्यमा दुईवटा उपवाक्यहरू परेका हुन्छन् जसमध्ये एउटा कारणका रूपमा र अर्को चाहिँ कार्यका रूपमा रहेको हुन्छ (श्रेष्ठ, २०५९: १२२) । यहाँ थारू र नेपाली भाषाका सङ्केतार्थक वाक्यद्वारा तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

तालिका नं. ३५: थारू भाषा र नेपाली भाषामा सङ्केतार्थक भाव जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
टुँ भात खइबो टो मै खइम् ।	तिमी भात खाए म खान्छु ।
पानी बर्षी टो बाली/खेती सप्री ।	पानी परे बाली सप्रन्छ ।
घाम लागी टो झुलुवा सुखी ।	घाम लाग्यो भने कपडा सुक्छ ।
मुडी बठाई टो दवाइ खाए परठ ।	टाउको दुखे औषधी खानुपर्छ ।

माथिका वाक्यहरू हेर्दा थारू भाषामा सङ्केतार्थक जनाउन आएको 'टे' ले नेपाली भाषाको खाए, परे, भने, दुखे को स्थान लिएको देखिन्छ । नेपालीमा सङ्केतार्थक भाव बुझाउन 'ए' परसर्गको प्रयोग गरिएको छ ।

४.५ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा वाच्य

वाक्यमा कर्ता, कर्म वा भाव (क्रिया) मध्ये कुनै एकलाई प्रधान मान्ने व्याकरणात्मक युक्तिलाई वाच्य भनिन्छ । यो मुख्यतः क्रियासित सम्बन्धित भएर व्यक्त हुन्छ (अधिकारी , २०६६ : १६५) ।

वाक्यमा क्रियाको सम्बन्ध कर्ता र कर्मसँग फेर्ने ढङ्गलाई वाच्य भन्दछन् (शर्मा , २०६२ : ६५) ।

यसरी विभिन्न विद्वानहरूका भनाइबाट वाच्यलाई स्पष्ट चिनाएको पाइन्छ । यस्ता वाच्यहरू तीन प्रकारका छन् भन्ने कुरामा सबै विद्वानहरूको एक मत रहेको पाइन्छ । नेपालीमा यस्ता वाच्यहरूको कर्तृवाच्य, कर्मवाच्य र भाववाच्य मानिन्छन् । यहाँ थारू भाषाको वाच्य व्यवस्थालाई नेपाली भाषाको सापेक्षतामा तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

तालिका नं. ३६: थारू भाषा र नेपाली भाषामा वाच्य जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै चिठी लिखटुं । (महिन्से) चिठी लिखलजाइ । (महिन्से) आज यहै बैठजाइ ।	म चिठी लेख्छु । (म बाट) चिठी लेखाइयो । (म द्वारा) आज यही बसिन्छ ।

माथिका तालिकामा दुवै भाषामा पहिलो वाक्यको क्रियापदले कर्तासँग (मै , म) दोस्रो वाक्यको क्रियापदले कर्मसँग (चिठी) पदसङ्गति कायम गरेको देखिन्छ । त्यसैले पहिलो वाक्यको क्रिया कर्तावाचक र दोस्रो वाक्यको क्रिया कर्मवाचक भएको र तेस्रो वाक्यको क्रियासङ्गति क्रियाको भावसँग भएकाले यी क्रमशः कर्तृवाच्य, कर्मवाच्य र भाववाच्य हुन् ।

४.५.१ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा कर्तृवाच्य

वाक्यका कर्ता प्रमुख हुने र कर्ता अनुसार क्रियाका लिङ्ग, वचन, पुरुष,भई कर्ता र क्रियाका बीच पद-सङ्गति हुने वाच्यलाई कर्तृवाच्य भनिन्छ । यसमा सकर्मक र अकर्मक दुवै क्रियाबाट वाक्य बन्दछ (लम्साल, २०६५ : १२५) ।

यहाँ थारू र नेपाली भाषाका कर्तृवाच्यका वाक्यहरूलाई उदाहरणका रूपमा निम्नअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३७: थारू भाषा र नेपाली भाषामा कर्तृवाच्य जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै किताब पढ्दु ।	म किताब पढ्दैछु ।
राम भैया मारठ्	राम भाइलाई पिट्छ ।
मै झुलुवा नाइधोइम् ।	म लुगा धुन्न ।
श्याम मिझिनी खइट् ।	श्याम खाजा खाँदैछ ।
ऊ हाँसल् ।	ऊ हाँस्यो ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा नेपाली भाषामा झैं थारू भाषामा पनि सकर्मक र अकर्मक दुवै क्रियामा कर्तृवाच्यको प्रयोग भएको पाइन्छ । यहाँ वाक्यहरू कर्ताको प्रमुखतामा आएकाले यी वाक्यहरू कर्तृवाच्यका उदाहरण हुन् ।

४.५.२ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा कर्मवाच्य

वाक्यमा कर्मको प्रधानता हुने वाच्यलाई कर्मवाच्य भनिन्छ । कर्मवाच्य हुने सुविधा सकर्मक क्रियाहरूलाई मात्र प्राप्त हुन्छ । सकर्मक क्रियामा आउने कर्मलाई कर्ताका रूपमा स्थापित गरी वाक्य प्रस्तुत गरिएमा कर्मवाच्य हुन्छ (अधिकारी, २०६६ : १६५) । यहाँ थारू र नेपाली भाषाका कर्मवाच्यका केही उदाहरणहरू यस प्रकार छन् ।

तालिका नं. ३८: थारू भाषा र नेपाली भाषामा कर्मवाच्य जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
(पुलिसवा) चोर पक्रल ।	(पुलिसद्वारा) चोर समातियो ।
(महिन्से) चिठी लिखलजाईठ ।	(मबाट) चिठी लेखिन्छ ।
(दुकानसे) किताब खरिदगौल ।	(पसलबाट) किताब किनियो ।
(हमरिन्से) भात खागइल ।	(हामीबाट) भात खाइयो ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा दुवै भाषामा कर्मवाच्यको प्रयोग हुने देखिन्छ । दुवै भाषामा आएको कर्ता लोप भई कर्मले कर्ताको स्थान लिएको देखिन्छ । थारू भाषामा कर्तालाई लोप बनाउन 'से' र नेपाली भाषामा 'बाट, द्वारा' प्रयोग गरेको पाइन्छ ।

४.५.३ थारू भाषा र नेपाली भाषाका रूपमा भाववाच्य

वाक्यमा क्रिया वा क्रियाका भावको प्रधानता रहने युक्तिलाई भाववाच्य भनिन्छ । यस्तो स्थिति अकर्मक क्रियामा र कतिपय स्थितिमा सकर्मक क्रियामा पनि देखिन्छ (अधिकारी, २०६६ : १६६)।

यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषाका भाववाच्यका केही उदाहरणको प्रयोग गरिएको छ।

तालिका नं. ३९: थारू भाषा र नेपाली भाषामा भाववाच्य जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
(महिन्से) काल हाँसगइल । कहिया आइलो ? काल दिनभर किताब खरिदगइल ।	(म द्वारा) हिजो हाँसियो । कहिले आइयो/आउनुभयो ? हिजो दिनभरि किताब किनियो ।

थारू र नेपाली दुवै भाषामा कर्तृवाच्य, कर्मवाच्य र भाववाच्य गरी तीनवटै वाच्यको प्रयोग भएको देखिन्छ। माथिका वाक्यमा कर्ता-कर्म कुनैको पनि प्रधानता नरही केवल क्रियाको भावकै मात्र प्रधानता देखिन्छ।

४.६ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा करण र अकरण

वाक्यमा करण र अकरण क्रियासँग सम्बद्ध व्याकरणात्मक कोटि हुन्। यिनमा करणले सकारात्मक वा स्वीकारपरक अर्थ दिन्छ भने अकरणले नकारात्मक वा निषेधपरक अर्थ दिन्छ। वाक्यका दृष्टिले करण वाक्य अकरणको आधार वाक्य हो तापनि करण र अकरण वाक्य दुई विपरीत ध्रुव प्रतीत हुन्छन्। त्यसैले यसलाई ध्रुवीयता पनि भनिन्छ (लम्साल, २०६५ : १२९)।

छ-छैन, हो-होइन, ल-नाई आदि शब्द मार्फत विधि, निषेध, स्वीकृति-अस्वीकृति, भाव-अभाव, हाजिर-गयल आदि जनाउने व्याकरणको कार्यलाई हामी करण तथा अकरण भन्दछौं। यो कार्य भाषामा अव्यय, नाम, विशेषण, समापिका, क्रिया, कृदन्त आदिमा पाइन्छ (पोखरेल, २०६३ : १९८)।

माथिका आधारमा केही करणलाई अकरण बनाउने प्रक्रियाको उदाहरण स्पष्ट पारिएको छ।

तालिका नं. ४०: नेपाली भाषामा करण अकरण जनाउने शब्दहरू

	करण	अकरण
विशेषणमा	राम्रो, मिठो	नराम्रो, नमिठो
नाममा	मजा, निद्रा	बेमजा, अनिद्रा
अव्ययमा	अँ, ल	अहँ, नाई
कृदन्तमा	जानु, जाने, जाँदा, गएको	नजानु, नजाने, नजाँदा, नगएको
समापिकामा	गयो, गए, जान्छन्, छ, हो आदि	गएन, गएनन्, जान्नन्, छैन, होइन आदि

माथिको तालिकालाई हेर्दा अव्यय बाहेक सबै उदाहरणमा प्रत्ययले करणलाई अकरणमा परिवर्तन गरेको छ । यसप्रकार नेपाली भाषामा विविध किसिमले करणलाई अकरण बनाइने गरिए तापनि सबैभन्दा बढी 'न' रूपको प्रयोग भएको पाइन्छ भने थारू भाषामा पनि 'न' रूपको प्रयोग गरी अकरण बनाउने प्रक्रिया प्रचलनमा रहेको पाइन्छ । थारू र नेपाली भाषाका करण-अकरणका केही उदाहरणहरू यस प्रकार छन् ।

तालिका नं. ४१: थारू भाषा र नेपाली भाषामा करण अकरण जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा	करण / अकरण
तैं खटियाम् बैठ ।	तैं खटियामा बस् ।	करण
तैं खटियाम् नाइबैठ ।	तैं खटियामा नबस् ।	अकरण
टुँ गेँदा खेलो ।	तिमी बल खेल ।	करण
टुँ गेँदा नाइखेलो ।	तिमी बल नखेल ।	अकरण
हमरे किताब पढली ।	हामीले किताब पढ्यौं ।	करण
हमरे किताब नाइपढली ।	हामीले किताब पढेनौं ।	अकरण
टुँ आगे आवो ।	तिमी अगाडि आऊ ।	करण
टुँ आगे नआवो ।	तिमी अगाडि नआऊ ।	अकरण

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा थारू र नेपाली दुवै भाषामा करणलाई अकरण बनाउँदा 'न' प्रत्ययको प्रयोग सबैभन्दा बढी पाइए तापनि थारू भाषामा नेपाली भाषामा जस्तो क्रियापदमा अकरण 'न' तीन स्थितिमा (पश्च, अग्र, मध्य) हुने व्यवस्था छैन । थारू भाषामा क्रियाको अकरण रूप क्रियाको अग्रवर्ती भएर मात्र देखा पर्दछ ।

४.७ व्याकरणात्मक कोटिका रूपमा प्रेरणार्थक

दुई वाक्यका बीच निहित हुने हेतु मूलक वा प्रेर्य-प्रेरक सम्बन्ध जनाउने क्रियालाई प्रेरणार्थक भनिन्छ (अधिकारी, २०६६: १७७) ।

कुनै वाक्यमा क्रियाको कार्यव्यापार वा अवस्था कसैबाट प्रेरित भएर वा कारण बनेर सम्पन्न भएको जनाउँदछ भने त्यसलाई प्रेरणार्थक वाक्य भनिन्छ । जस्तै राम बालकलाई सुताउँछ, राम सीतालाई पाठ पढाउँछ, हरि लक्ष्मीलाई गीत गाउन लगाउँछ । यस्ता वाक्यमा प्रयुक्त क्रियालाई प्रेरणार्थक क्रिया भनिन्छ, जुन मुख्य क्रिया अंशमा व्युत्पादन प्रत्यय लगाएर निष्पन्न भएको हुन्छ । प्रेरणार्थक वाक्यमा प्रेरक र प्रेरित कर्ताको पारस्परिक सम्बन्ध रहेको हुन्छ जसमा प्रेरक कर्ता प्रायः कारण बनेको हुन्छ (लम्साल , २०६५ : १३२) । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषाका केही प्रेरणार्थक वाक्यहरूको तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

तालिका नं. ४२: थारू भाषा र नेपाली भाषामा प्रेरणार्थक जनाउने वाक्यहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
चैनी छावाकेहेन् भात खवाहल् ।	चैनीले छोरालाई भात खुवाई ।
श्याम रामकेहेन् बोझा बोकाइल् ।	श्यामले रामलाई भारी बोकायो ।
प्रकाश शोभाकेहेन् दुसर कुसीम बैठाइल् ।	प्रकाशले शोभालाई अर्को कुसीमा बसाल्यो ।
गणेश छाईकेहेन् पाठ पढाइठ् ।	गणेशले छोरीलाई पाठ पढाउँछ ।
ऊ भैयाकेहेन् सुताइठ् ।	उसले भाइलाई सुताउँछ ।

माथिका वाक्यहरू हेर्दा थारू भाषाका प्रेरणार्थक वाक्यका क्रियापदमा ' आइल, आइठ ' जस्ता रूपहरू प्रयोग भएको पाइयो । त्यसैगरी नेपाली भाषाका क्रियापदमा ' आयो, आउँछ ' जस्ता रूपहरू जोडिएर प्रेरणार्थक बनेको देखिन्छ ।

४.८ निष्कर्ष

यस परिच्छेदमा थारू र नेपाली भाषाका काल, पक्ष, भाव, वाच्य, करण, अकरण र प्रेरणार्थक सम्बन्धी अध्ययन गरिएको छ । कालको तुलनात्मक अध्ययन गर्ने क्रममा दुवै भाषामा भूत र अभूत भनिए तापनि भूतकाल, वर्तमानकाल र भविष्यत्काल गरी तीनवटै कालको प्रयोग भएको पाइयो । थारू भाषामा सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण र अभ्यस्त गरी जम्मा

चार पक्ष मात्र पाइयो तर नेपाली भाषामा थप अज्ञात पक्ष सहित पाँचवटा पक्ष पाइयो । भावका आधारमा हेर्दा दुवै भाषामा सामान्यार्थक, विध्यर्थक, अनिश्चयार्थक भावको प्रयोग भएको पाइयो । दुवै भाषामा कर्तृवाच्य, कर्मवाच्य र भाववाच्य गरी तीनवटै वाच्यको प्रयोग भएको पाइयो । थारू र नेपाली दुवै भाषामा करण र अकरणको प्रयोग भएको पाइयो । थारू भाषामा नेपाली भाषामा जस्तो करणलाई अकरण बनाउँदा 'न' तीन स्थितिमा (अग्र, मध्य र पश्च) हुने व्यवस्था नभई अग्रमा 'न' थपेर अकरण हुने व्यवस्था पाइयो । थारू र नेपाली दुवै भाषामा प्रेरणार्थक वाक्यको प्रयोग भएको पाइयो ।

परिच्छेद पाँच

उपसंहार

५.१ परिचय

थारू र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन गर्ने उद्देश्यले गरिएको प्रस्तुत शोधकार्यमा क्षेत्रीय र पुस्तकालयीय दुवै विधिको उपयोग गरिएको छ । पाँच परिच्छेदमा विभाजित यस शोधकार्यका प्रत्येक परिच्छेदको सारांश यस प्रकार रहेको छ ।

५.२ परिच्छेदगत सारांश

यस शोधपत्रको पहिलो परिच्छेदमा शोधकार्यको परिचय दिइएको छ । यसमा शोध शीर्षक, शोधकार्यको प्रयोजन, समस्याकथन, शोधपत्रको उद्देश्य, पूर्वकार्यको समिक्षा, शोधकार्यको औचित्य र महत्त्व, शोधकार्यको सीमाङ्कन, सामग्री सङ्कलन, शोध विधि र शोधपत्रको रूपरेखा माथि प्रकाश पारिएको छ ।

दोस्रो परिच्छेदमा थारू भाषाको परिचय तथा यस भाषाको वर्तमान अवस्थाको बारेमा चर्चा गरिएको छ । यसमा विभिन्न जिल्ला, अञ्चल र विकास क्षेत्रमा थारू भाषाको स्थानको बारेमा अध्ययन गरिएको छ । जस अनुसार नेपालको कूल जनसङ्ख्याको ५.८ प्रतिशतले बोल्ने थारू भाषा नेपालमा बोलिने नेपाली, मैथिली र भोजपुरी पछि चौथो स्थानमा पर्ने भाषा हो (जनगणना २०५८ अनुसार) । नेपालका कूल ७५ जिल्ला मध्ये तराई तथा भित्री मधेसका १५ वटा जिल्लामा थारू भाषा प्रथम, द्वितीय र तृतीय स्थानमा परेको छ । थारू भाषा बोलिने जिल्लाहरूमा बर्दिया जिल्ला मात्र प्रथम स्थानमा परेको छ भने कैलाली जिल्ला सबैभन्दा बढी थारू मातृभाषी वक्ता रहेको जिल्लामा पर्दछ । पाँच वटा (कैलाली, दाङ, कञ्चनपुर, सप्तरी र चितवन) जिल्लामा दोस्रो स्थानमा रहेको छ । त्यसैगरी नौ वटा जिल्ला (सुनसरी, मोरङ, बाँके, कपिलवस्तु, रूपन्देही, बारा, सिराहा, सुर्खेत, डडेलधुरा) मा तेस्रो स्थान लिएको छ । अञ्चलगत आधारमा थारू पहिलो स्थानमा परेको देखिदैन भने दोस्रो स्थानमा चार वटा राप्ती, भेरी, सेती, महाकाली अञ्चल छन् । तेस्रो स्थानमा एक मात्र सगरमाथा अञ्चल छ । त्यसैगरी थारू भाषा कुनैपनि विकास क्षेत्रमा प्रथम र तेस्रो स्थानमा परेको

छैन भने दुई वटा विकास क्षेत्र मध्य पश्चिमाञ्चलमा र सुदुर पश्चिमाञ्चलमा मात्र दोस्रो स्थानमा रहेको छ ।

तेस्रो परिच्छेदमा नेपाली भाषा र थारू भाषाका व्याकरणिक कोटिसम्बन्धी लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको व्याकरणात्मक कोटिसँग सम्बद्ध पक्षहरूको निरूपण गरी रूपतात्विक विश्लेषण गरिएको छ ।

- लिङ्ग व्यवस्थाको चर्चा गर्ने सन्दर्भमा थारू र नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग गरी दुई प्रकारका लिङ्ग व्यवस्था देखिन्छ । दुवै भाषामा लिङ्ग-नाम, विशेषण र क्रियासँग सम्बद्ध रहेको देखिन्छ ।
- वचनको सन्दर्भमा थारू र नेपाली दुवै भाषामा एकवचन र बहुवचन गरी दुई प्रकारका वचन व्यवस्था रहेको पाइयो । दुवै भाषामा नाम, सर्वनाम, विशेषण तथा क्रियाको वचनभेद गरिने प्रक्रिया पाइयो ।
- पुरुषका आधारमा हेर्दा दुवै भाषामा प्रथम, द्वितीय र तृतीय पुरुषको प्रयोग भएको पाइयो ।
- आदरका आधारमा हेर्दा नेपाली भाषामा आदरका चार तह देखापरे तापनि थारू भाषामा आदरका खासगरी दुई तह रहेको पाइयो ।

चौथो परिच्छेदमा नेपाली र थारू भाषाका काल, पक्ष, भाव, वाच्य, करण, अकरण र प्रेरणार्थक सम्बन्धी कोटिको अध्ययन गरिएको छ ।

- कालको तुलनात्मक चर्चा गर्ने क्रममा थारू र नेपाली दुवै भाषामा भूत र अभूत भनिए तापनि भूतकाल, वर्तमानकाल र भविष्यत्काल गरी तीनवटै कालको प्रयोग भएको पाइयो । थारू भाषामा कुनै पनि पुरुषमा कालको स्त्रीलिङ्गी रूप नपाइए तापनि नेपाली भाषामा भूतकालको प्रथम र द्वितीय पुरुष, वर्तमान र भविष्यत्कालको प्रथम पुरुषमा स्त्रीलिङ्गी रूप पाइएन ।
- थारू भाषामा सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण र अभ्यस्त गरी जम्मा चार पक्ष मात्र पाइयो तर नेपाली भाषामा अज्ञात पक्ष सहित पाँचवटा पक्ष पाइयो ।
- भावका आधारमा हेर्दा दुवै भाषामा सामान्यार्थक, विध्यर्थक (आज्ञार्थक , इच्छार्थक) अनिश्चयार्थक (सम्भावनार्थक , सङ्केतार्थक) भावको प्रयोग भएको पाइयो ।

- थारू र नेपाली दुवै भाषामा कर्तृवाच्य, कर्मवाच्य र भाववाच्य गरी तीनवटै वाच्यको प्रयोग भएको पाइयो । दुवै भाषामा कर्तृवाच्य सकर्मक र अकर्मक, कर्मवाच्य सकर्मक र भाववाच्य अकर्मक क्रिया हुने समान व्यवस्था पाइयो ।
- थारू र नेपाली दुवै भाषामा करण र अकरणको प्रयोग भएको पाइयो । थारू भाषामा नेपाली भाषामा जस्तो करणलाई अकरण बनाउँदा 'न' तीन स्थितिमा (अग्र , मध्य र पश्च) हुने व्यवस्था नभई अग्र मा 'न' थपेर अकरण हुने व्यवस्था पाइयो ।
- थारू र नेपाली दुवै भाषामा प्रेरणार्थक वाक्यको प्रयोग भएको पाइयो ।

पाँचौँ परिच्छेदमा उपसंहार तथा निष्कर्ष प्रस्तुत गरिएको छ । यस अन्तर्गत शोधपत्रमा रहेका प्रत्येक परिच्छेदको परिचय, विश्लेषण र तिनमा पाइने समानता र असमानताको संक्षिप्त विवरण दिइएको छ साथै शोधकार्यको उद्देश्य अनुरूपको निष्कर्ष प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.३ मुख्य निष्कर्ष

शोधकार्यको निष्कर्षलाई निम्न लिखित बुँदाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

- थारू भाषा नेपालमा बोलिने नेपाली, मैथिली र भोजपुरी पछि चौथो स्थानमा बोलिने भाषा हो ।
- थारू भाषा नेपालको एक वटा जिल्लामा प्रथम, पाँच वटा जिल्लामा द्वितीय र नौ वटा जिल्लामा तृतीय स्थानमा पर्दछ ।
- थारू र नेपाली दुवै भाषामा दुई प्रकारका लिङ्ग र वचन पाइन्छ ।
- पुरुषका आधारमा दुवै भाषामा प्रथम, द्वितीय र तृतीय पुरुषको प्रयोग गरिन्छ ।
- आदरका आधारमा नेपाली भाषामा चार तह देखापरे पनि थारू भाषामा मुख्यतः दुई वटा तह रहेको पाइन्छ ।
- थारू र नेपाली दुवै भाषामा कालको समान स्थिति रहेको छ भने थारू भाषामा चारवटा पक्ष र नेपाली भाषामा पाँचवटा पक्ष रहेको छ ।
- दुवै भाषामा सामान्यर्थक, विध्यर्थक र अनिश्चयार्थक भावको प्रयोग भएको पाइन्छ ।
- वाच्यका आधारमा दुवै भाषामा तीन वटै वाच्यको प्रयोग भएको पाइन्छ ।

- थारू र नेपाली दुवै भाषामा करण, अकरण र प्रेरणार्थक वाक्यको प्रयोग भएको पाइन्छ ।

५.४ संभाव्य अनुसन्धान

थारू र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन गर्ने उद्देश्यले गरिएको प्रस्तुत शोधकार्यमा मूलतः नाम पदका र क्रियापदका आधारमा बर्दिया जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र स्तरिय नेपाली भाषा बीच तुलना गरिएको छ । यस उपरान्त अन्य संभाव्य अनुसन्धानहरू यस प्रकार छन् ।

- प्रस्तुत अनुसन्धान लगायतका अन्य यस्तै थारू भाषासँग सम्बन्धीत अध्ययनहरूको आधारमा थारू र नेपाली भाषाबीच समानता र असमानता केलाउनाले थारूभाषी वक्ताले नेपाली भाषा सिक्दा हुन सक्ने सम्भाव्य त्रुटिहरू पहिल्याउन सकिन्छ ।
- विभिन्न जिल्लाहरूमा बोलिने थारू भाषामा केहि भिन्नता भएकोले पूर्वी जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र पश्चिमी जिल्लामा बोलिने थारू भाषा बीच तुलनात्मक अध्ययन गर्न सकिन्छ ।

परिशिष्टहरू

परिशिष्ट क

बर्दिया जिल्लामा बोलिने थारू भाषाका केही प्रचलित शब्दहरू र
नेपालीमा अर्थ

नाता सम्बन्ध जनाउने शब्दहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा	थारू भाषा	नेपाली भाषा
बुडु	हजुर बुवा / बाजे	भैया	भाइ
बुडी	हजुर आमा / बज्यै	दिदी	दिदी
नाना	मामाघरको हजुर बुवा	बहिनीयाँ	बहिनी
नानी	मामाघरको हजुर आमा	बहुरिया	बुहारी
बाबा	बुवा	भाटु	भिनाजु
डाई	आमा	दामाद	ज्वाइँ
बरापु	ठूलो बुवा	छावा	छोरो
बडाई	ठूली आमा	छाई	छोरी
काकु	काका / कान्छो बुवा	फुई	फुपू
काकी	काकी / कान्छी आमा	फुपा	फुपाजु
डाडु	दाजु	देवरवा	देवर
भौजी	भाउजू	मौसी	सानिमा

जीव जन्तु जनाउने शब्दहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
गइया	गाई
वर्दा	गोरु
भैंसीनिया	भैंसी
भैंसा	राँगो
छेगरी	बाख्री
छेगरा	बाख्रो
चिरैयाँ	चरा

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मुर्गीनीया	कुखुरी
मुर्गा	कुखुराको भाले
सुअर	सुँगुर
कुकरा	कुकुर
बिलरा	बिरालो
बघवा	बाघ
मच्छी	माछा

वनस्पति र बोटबिरुवा जनाउने शब्दहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
सखुवा	साल
सिसवा	सिसौ
आम	आँप
जाम	जाबुन
अमरुट	अम्बा (बेलौती)
खेजरी	थाकल (खजुरी)
बैर	बयर

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मकै	मकै
गेहुँ	गहुँ
लाही	तोरी
मसुरी	मसुरो
चाना	चना
लौकी	लौका
मुरई	मुला

शरीरका अङ्ग जनाउने शब्दहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मुडी	टाउको
बाल	कपाल
गोड	खुट्टा
घेंचा	घाँटी

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मुहँ	मुख
हाथ	हात
आँखी	आँखा
जिभ	जिब्रो

औजार जनाउने शब्दहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
टेंडारी	वनचरो
बाँका	खुर्पा

थारू भाषा	नेपाली भाषा
कोदरा	कोदालो
हर	हलो

क्रियापद जनाउने शब्दहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
खइल	खायो / खाई
पियल	पियो / पिई
सुतल	सुत्यो / सुती
बैठाइल	रोप्यो / रोपी
काटल	टोक्यो / टोकी

थारू भाषा	नेपाली भाषा
नेडल्	हिँड्यो / हिँडी
टुरल	टिप्यो / टिपी
मुआइल	मान्यो / मारी
बगाइल	फाल्यो / फाली
बुआइल	छर्यो / छरी

पेसा र काम जनाउने शब्दहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
डक्टरवा	डाक्टर
मस्टरवा	मास्टर / शिक्षक
भैंसरवा	भैंसी चराउने व्यक्ति

थारू भाषा	नेपाली भाषा
वरगिनी	अर्काको घरमा काम गर्ने महिला कामदार
कमैया	अर्काको घरमा काम गर्ने पुरुष कामदार

समय जनाउने शब्दहरू

थारू भाषा	नेपाली भाषा
आज्	आज
काल	हिजो
काल	भोलि
परौं	अस्ति
परौं	पर्सि

थारू भाषा	नेपाली भाषा
सखारे	विहान सवेरै
कलवाजुन	विहानको खानाको समय
मिझिनीजुन	दिउसोको नास्ताको समय
साँहिजुन	बेलुकाको समय
बेरीजुन	रातको खानाको समय

परिशिष्ट ख

शोधपत्रको लागि सामग्री सङ्कलन गर्न सहयोग गर्नुहुने बर्दिया जिल्लाका
केही थारूभाषीहरूको विवरण

क्र. सं.	नाम	उमेर	पेशा	गाउँ
१	सुङ्गा चौधरी	३५ वर्ष	कृषि	बनियापुर
२	चेचुवा चौधरी	४० वर्ष	कृषि	बनियापुर
३	इन्दिरा दहित	२८ वर्ष	स्वास्थ्य सेवा (अ. न. मि.)	मानपुर टपरा, कोइली
४	मंगल चौधरी	३० वर्ष	स्वास्थ्य सेवा (सि. एम. ए.)	बदालपुर
५	पार्वती चौधरी	२९ वर्ष	अध्ययन	भिम्मापुर
६	सुन्दर चौधरी	२२ वर्ष	अध्ययन	बनियापुर
७	सुरेन्द्र चौधरी	४० वर्ष	अध्यापन	नयागाउँ
८	बिरवल चौधरी	४५ वर्ष	अध्यापन	दौलतपुर
९	क्रम बहादुर चौधरी	५० वर्ष	अध्यापन	पाताभार
१०	राधिका चौधरी	५० वर्ष	अध्यापन	नयागाउँ
११	रमेश चौधरी	२५ वर्ष	अध्ययन	बदालपुर
१२	सुनिल चौधरी	३५ वर्ष	अध्यापन	राजापुर

सन्दर्भ ग्रन्थसूची :-

अधिकारी, हेमाङ्गराज, २०६६, समसामयिक नेपाली व्याकरण, ते. सं., काठमाडौं: बिद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

आचार्य ब्रतराज, २०५८, आधारभूत नेपाली व्याकरण तथा रचना, काठमाडौं: साझा प्रकाशन ।

आचार्य, गुणनिधि, २०५८, नेपाली साहित्यमा बर्दिया जिल्लाको योगदान, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि. वि. ।

आचार्य, विमला, २०६४, देउखुरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि. वि. ।

गिरी, इन्दिरा, २०६०, थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि. वि. ।

गिरी, जीवेन्द्र देव, २०६३, भाषा विज्ञान भाषा र भाषिका, काठमाडौं: एकता बुक्स डिस्ट्रिब्युटर्स ।

चौधरी, फुलकुमारी, २०६५, नेपाली भाषा र सप्तरीका थारू भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि. वि. ।

दहित, गोपाल, २०६२, थारू संस्कृतिको संक्षिप्त परिचय, ललितपुर: आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान ।

न्यौपाने, टङ्कप्रसाद, २०६१, भाषाविज्ञान रूपरेखा, दो. सं., धरान: एन. वी. डी. प्रकाशन ।

पोखरेल, बालकृष्ण, २०६३, नेपाली व्याकरण शारदा (भाग-१), विराटनगर: शान्तिदेवी पोखरेल ।

पौडेल, गणेश, २०६४, बारा जिल्लामा कक्षा १० पढ्ने थारू भाषी बिद्यार्थीहरूले नेपाली भाषामा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि. वि. ।

बन्धु, चूडामणि, २०४८, भाषाविज्ञान, काठमाडौं: साझा प्रकाशन ।

बन्धु, चूडामणि, २०६५, अनुसन्धान तथा प्रतिवेदन, दो. सं., काठमाडौं: रत्न पुस्तक भण्डार ।

बराल, कृष्णहरि र एटम, नेत्र, २०६६, नेपाली व्याकरण अभिव्यक्ति र अभ्यास, काठमाडौं: हजुरको प्रकाशन ।

यादव, योगेन्द्रप्रसाद र रेग्मी, भीमनारायण, २०५९, भाषाविज्ञान, काठमाडौं: न्यु हिरा बुक्स इन्टरप्राइजेज ।

लम्साल, रामचन्द्र र अन्य, २०६५, सामान्य र प्रायोगिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं: भुँडीपुराण प्रकाशन ।

लम्साल, रामचन्द्र, २०६२, नेपाली भाषा र व्याकरण, काठमाडौं: सनलाइट पब्लिकेसन ।

लामिछाने, यादवप्रकाश, २०६४, सामान्य र प्रायोगिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं: विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

शर्मा, मेदिनीप्रसाद, २०६४, थारू जाति एक अध्ययन, काठमाडौं: साझा प्रकाशन ।

शर्मा, मोहनराज, २०५४, शब्दरचना र वर्ण विन्यास, काठमाडौं: नवीन प्रकाशन ।

शर्मा, मोहनराज, २०६२, शब्द रचना र वर्णविन्यास, काठमाडौं: वाक्यतत्व अभिव्यक्ति र साहित्य, काठमाडौं बुक सेन्टर ।

शर्मा, मोहनराज र लुइटेल, खगेन्द्रप्रसाद, २०६०, आधुनिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं: विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

शर्मा, मोहनराज र लुइटेल, खगेन्द्रप्रसाद, २०६२, शोधविधि, काठमाडौं: साझा प्रकाशन ।

श्रेष्ठ, ईश्वर कुमार, २०५९, नेपाली व्याकरण : केही पक्षहरूको सरलीकृत चर्चा, काठमाडौं: साझा प्रकाशन ।

सर्वहारी, कृष्णराज, (वर्ष ११ अङ्क ११, २०६३ / ६४), पश्चिममा थारू भाषामा अन्य भाषाको प्रभाव, कुञ्जिनी, पृष्ठ ८४ - ८७ ।